

LIGET

2017-4
április

TARTALOMJEGYZÉK [XXX.évfolyam 4. szám]

BECSAPÓDÁS

Szerényi Szabolcs FIRENZE	4
Lipták Ildikó POLAROID	9
Péter János NAPFELKELTE	18
Novák Gábor ÜVÖLTÉS; ANGYALVADÁSZAT	29
Török Botond EGY ÉGITEST TÁNCA	36
Varga Zoltán Zsolt A BECSAPÓDÁS PONTOS HELYE	38
Kiss Dániel EGY BETÖRÉS EMLÉKE	48
Szvetelszky Zsuzsanna OKOSMETEOR	51
Szili Hanna Melinda AMERGIN ÚTJA	54

Handi Péter DAL A HOZZÁM TARTOZÓKRÓL	79
Kapitány Máté ERDŐTŰZ	82
Kállay Kotász Zoltán A TÉL FAGGATÁSA; KI EZ AZ EMBER?	90
Fenákel Judit TRÁGYADOMBRÓL AZ ÓRÁRA	96
Fecske Csaba MIRE RÁJÖSSZ	101
Szvetelszky Zsuzsanna CSÖNDBEN ÉS NYUGTON VAN	103
[Változik és ugyanaz]	
Birtalan Ferenc A FILATORIGÁTNÁL	109

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kíssvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Szerkesztők | Horgas Judit, Levendél Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Szerényi Szabolcs

FIRENZE

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-01 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Két bicikli rozsdásodik évek óta egy út menti kerékpártárolóhoz láncolva Firenzében, a Via Romana Palazzo Pittihez közeli szakaszán. Menyasszonyom szülei az olasz nyaralásukon Toscanában is töltöttek pár napot, a fényképekből diavetítést tartottunk a családnak vasárnap délelőtt. Segítettem, mert szükség volt valakire, aki ért az

okostévéhez, és hát mégiscsak én tanultam fél évig Firenzében: rám várt a feladat, hogy beazonosítsam azt a sok hülye épületet, festményt meg szobrot. Leendő apósom rendes turistaként mindent lefotózott, amiről látta, hogy mások is fényképezik, tehát biztosan híres, de arra már nem jutott ideje, hogy meg is nézze, netán elolvassa, mi az.

ott kurva sokan ácsorogtak

Jártak az összes népszerű helyen. Végigmentek az Uffizi, a Palazzo Pitti és a Galleria dell'Accademia folyosóin, hűledeztek, hogy mennyi kép lóg a falakon, én meg törhettem a fejem, hogy most épp egy gyengébb Rafaelót vagy egy erősebb Bronzinót látni a 160 centis ledtévén. A legtöbb fotót Botticelli Vénusz születéséről készítették, oda is súgta vetítés közben, hogy erről mindenképp beszéljek, mert ott kurva sokan ácsorogtak.

Szóval álltunk az apóssal, ő elmagyarázta, milyen kagylós spagettit ettek, milyen ingeket vásároltak Firenzében, én néha közbeszóltam, hogy ez Giotto, ez meg itt egy Piero della Francesca, majd rögvést továbbléptünk az olasz krémfagylalt témájához.

A két bicikli a vetítés vége felé következett. Nem a fotó előterében álltak, de a hatalmas képernyőn pontosan látszottak a részletek. A vázról lepattogzott festék foltjai, a fogaskerekektől elvált láncok, az összetartó fekete sodronylakat. Megmerevedtem, talán el is vörösödtem, de szerencsére nem vették észre, legalábbis Éva biztosan nem. Rögtön rápillantottam, de a család többi tagjával együtt a képernyőt figyelte.

Megszólalnom szerencsére nem kellett, épp apósom beszélt. Nyilván nem a két, évekre otffelejtett kerékpár rozsdába merült magányát akarta fényképezni. Arról magyarázott, hogy arrafelé van külön robogóparkoló. Ami szerinte nem is baj, mert ezek a digók amúgy sem tudnak autót vezetni, főleg ha szembetalálják magukat egy tisztességes német autóval, mint az ő Audija.

Mike Alexander, flickr.com

Csengők, láncok, ülések – semmi sem hiányzott. Az évek alatt rátelepedett rozsdafoltokat és a leeresztett gumit leszámítva két sértetlen kerékpár, melyekről valószínűleg egyetlen ottani lakó sem sejtí, miért maradtak ott. Hogy megbeszéltük, másnap eladom a külvárosi piacon, és majd együtt elborozzuk az árát Kopenhágában vagy Budapesten, aztán véletlenül magával vitte a lakatkulcsot a repülőre, oda északra, vissza a középiskolai szerelméhez, ahhoz a magas, szőke, kékszemű fiúhoz, akiből később nyilván mérnök lett a Legónál, és aki akkor sem lehetett volna germánabb germán, ha sablon mentén nyirbálják ki kartonpapírból.

megfontoltan hallgattam

Sosem mondtuk egymásnak, hogy szeretlek. Kínosan ügyeltünk, hogy az érzelmi státuszok teátrális kinyilvánítása az otthoniak kiváltsága maradjon, az ő Hansáé meg az én Dorkámé. Aki egyébként kétszer is kilátogatott hozzám a félév alatt, de a második alkalom után Skype-on szakítottunk. Évát akkor még nem ismertem. Hans is

jött párszor, bár arról nem sokat tudok, ugyanúgy nem mesélt róla, ahogy én is megfontoltan hallgattam a barátnőmmel töltött időről. Miután a szemeszter végén hazautaztunk, nem is maradt más, csak ez a megfontolt hallgatás.

Évával jövő héten lesz az esküvőnk. Erről is sikerült olyan sokáig nem eldöntenem, vajon tényleg akarom-e, hogy hirtelen megérkezett, itt kopogtat az ajtón. Minden elrendezve, az utolsó pillanatban még a kezét törő fotós kiesését is megoldotta az esküvőszervező lány. A Bazilikában tartjuk, ahogy kislánykora óta képzelte. Nekem egyébként mindegy, az ő szülei fizetik, márpedig kevés olyan fölösleges dolog létezik, amire ők sajnálják a pénzt.

az utolsó pillanatban

Romantikus gondolataim támadnak. Hogy le kellene mondani az utolsó pillanatban. Hogy amikor ott állok majd nevetséges pingvinkosztümben az oltár előtt, örök hűséget esküdni egy isten színe előtt, akiben kamaszkorom óta nem hiszek, belém üt valami, kitépem a rózsát a zakózebből, hátat fordítok az egész díszes társaságnak, és kiviharzom abból a fölöslegesen nagyra épített templomból, becsapom magam mögött a vaskos székesegyházkaput, s kilépek a fényre. A Bajcsyn haladok majd a Deák felé, hogy bedobjak egy sört a Kakasban, és élvezzem végre legalább azt, hogy nyár van, és még éppen fiatal vagyok.

Nyilván azt is jól tudom – hiszen ismerem magam –, hogy ez nem történik meg. Pontosan az történik, aminek történnie kell ilyenkor, hogy a szó, amit kimondok, az igen lesz, a mozdulat, amit teszek, a gyűrű felhúzása Éva ujjára. És sem ekkor, sem másnap, amikor nászútra indulunk Balira, sem a következő két hétben és talán soha nem is lesz rajtam kívül senki, aki tudná, hogy közben semmi más nem járt a fejemben, csak két bicikli, amelyek évek óta egy firenzei kerékpártárolóban rozsdásodnak, a Via Romana fái alatt.

felső kép | Rafael Neville, flickr.com

Lipták Ildikó

POLAROID

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-07 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Felém tartja hosszú, vékony ujját, először úgy látom, mintha a középsővel bemutatna nekem. Nem akarom viszonzni, de nagyon bánt. Olyan kitartóan csinálja, hogy jobban megnézem: valójában a mutatóujjával int, sőt hív. Bántottságom önbizalomra vált: nem indulok el. Ha akar valamit, majd idejön. Jól számítok: nyurga lábával a kerítés felé siet. Sudár, szép lány. Mindene hosszú: a végtagjai, a haja, sőt a feje is kissé, de ez is jól áll neki. Tizennégy éves, és kész nő. Egyszer kilestem a kerítésen keresztül, ahogy a hintájukban ülve a barátnőjével beszélgetett. A lány magamfajtnak tűnt: kicsit fiatalabb és gyerekforma: semmi mell, alacsony termet, dedós frizura. Irigy voltam, el sem tudtam képzelni, hogyan lehetnék érdekes neki, ha szóba állna velem. Le sem vettem a szemem a gesztikuláló, arisztokratikus kezéről. Utána napokig nézegettem a sajátomat, óvatosan húzgáltam az ujjaimat, hátha alakíthatok rajtuk kicsit.

Én is ilyen akarok.

Ahogy most közelít, sötét, apró szeme mosolyog. Bőpólóját az egyik válláról lecsúsztatva viseli, látom csontos vállát, kiáll a kulcscsontja. Én is ilyen akarok. A cicije még neki is alig látszik. A szívem a torkomban ver, észrevétlenül próbálok igazítani a ruhámon, lazítanék rajta, nehogy bénának lásson, de az én ruhám nyaka szűk és merev. Mindegy, remélem, a kerítésen keresztül nem tud alaposan megnézni, épp csak nyaktól fölfelé látszom ki a drót fölött. Általában kimért, sőt gögös, még a köszönésemet is alig fogadja, most viszont úgy kezd velem beszélgetni, mintha minden nap ezt gyakorolnánk.

– Állati meleg van, mi? Olyan hirtelen jött, én majd megveszek.

„Állati, megveszek...”, – soha sem használtam még ilyen szavakat. Nem is tudok válaszolni, de ő folytatja:

– Jól vagy amúgy?

Már majdnem kibuggyan a számon, hogy dehogy vagyok jól: apukám halála óta kibírhatatlan a házunk, anya folyton sír, idehaza is feketében jár, íztelenül főz, és nem festi a haját, amitől úgy néz ki, mint egy öregasszony, s én folyton arra gondolok, ő is

meg fog halni, pedig még csak harmincnégy éves. És pár napja a kutyánknak is nyoma veszett, amit már tényleg nem lehet kibírni. Épp most tűztem ki a környékbeli oszlopokra a képét, hogy keressük.

Valami megmagyarázhatatlan csoda folytán kiszalad a számon:

– Remekül, kösz.

Nem akarok hinni a fülemnek! Ez meg honnan jött? Életemben nem ejtettem még ki, hogy „remekül”. Öklömet összeszorítva a combomba ütök örömben.

– Arra gondoltam, átjöhetnél egyszer, de csak, ha van kedved.

Ahogy ezt mondja, elnéz a fejem fölött, mintha nem is érdekelné a válasz. Kivárom, hogy újra találkozzon a tekintetünk, biztosra akarok menni, látnom kell, hogy tényleg akarja, és megérti a válaszomat, ami a szívemből úgy szólna, hogy naná, még szép, akár most azonnal, itt, a drótháló fölött, helyből ugrással, ha úgy akarod.

– Megkérdezem anyukámat.

Én barom! Én címeres ökör! Mint egy hatéves. Hozzáteszem:

– Megkérdezem, várunk-e vendégeket vacsorára.

Régen sem fogadtunk vacsoravendégeket, nem hogy most. Annál büszkébb vagyok az ötletemre, ami megmentheti a helyzetet.

– Ja, nem most gondoltam, majd valamelyik nap.

Azzal sarkon fordul, és királynői léptekkel távozik. Még egyszer visszafordul, és rám hunyorít.

– Akkor hamarosan!

Paul A. Rizer, flickr.com

Innentől minden délután a kertben vagyok. A kutya helyét tisztogatom, rendet teszek, gereblyézek, le-föl sétálgatok, és közben fél szemmel mindvégig a szomszéd udvart figyelem.

Anyukám nem vesz észre semmit az egészből, még azt sem, hogy kigazoltam a kerítés mellett. Persze, hogy nem, hisz ki sem jön a kertbe. Azt gondolom, Mackó is miatta szökött meg, hetek óta meg sem simogatta, üres tekintettel járt el mellette; enni-inni is csak én adtam neki. Biztos megorrolt, hisz korábban mindig ő etette. Nyugtalan volt, egész éjjel ugatott, hallottam. Csak hajnalban hagyta abba. Az eltűnése reggelén nulladik órára mentem volna. Mikor a konyhában melegítettem az ételét, anyu már ott ült. Úgy láttam, kissé megizzadt valamitől. Kezemben a kutya lábosaival elindultam, mire ő olyan mozdulatot tett, mintha meg akarna állítani. Aztán mégsem szólt semmit, hát továbbmentem.

Csak odakint láttam meg, hogy a lánc végén nincs ott Mackó. Beszaladtam, kérdeztem, mit tud róla, de válasz helyett az asztalra hajtotta a fejét, és sírni kezdett. Ez minden nap megeshet, már nem is csodálkozom. Az edényt lecsaptam, hogy kifröccsent a lé, én meg kifutottam az utcára, és torkom szakadtából ordítottam Mackó után.

Pár perc után anyu a karomnál fogva behúzott a házba.

Nem mentem iskolába. Nem bírtam. Délelőtt az utcákon bolyongtam, hátha megtalálom. Nem féltem belenézni az árkokba: ha elütötte egy kocsi, akkor is látni akarom. Hazaviszem, és eltemetem. Meg tudnám csinálni, bár majdnem kétszer olyan a súlya, mint nekem.

Már három napja hiányzott, és kutattam utána, mikor eszembe jutott, hogy kiplakátolhatnám. Ekkor jött Nati.

szebb lakásuk van

Elképzelem, milyen lesz átmenni hozzájuk. Biztos, hogy sokkal szebb lakásuk van, mint nekünk: hatalmas tölgyfa asztalnál ülnek, mindhárman

trónszerű széken, de a legmagasabb támlája Nati apukájáénak van. Vacsorához ünneplőbe öltöznek, és mindig terítenek abroszt. Ezüst étkészletük van. Azt nem tudom, miről beszélgethetnek közben, de biztos nem olyanokról, mint mi szoktunk.

Egész héten várom, hogy kijön, és áthív, de semmi. Csütörtökig bírom, akkor becsöngetek hozzájuk. Sokáig nincs válasz, pedig látom, hogy kilesnek a verandán. Talán nem hallották, gondolom, s újra megnyomom a csöngőt. Először, mintha Natit látnám feltűnni az ajtónál, de végül az anyukája nyit ajtót, s nem szól semmit, csak néz rám. Nem is kérdőn, inkább kijelentően.

– Kezit csókolom, Nati itthon van?

Esküszöm, nem határoztam el előre ezt a kezitcsókolomot! Nati anyukája a karját sorompóként az ajtófélfára támasztja, s úgy int nemet a fejével. Furcsállom a gesztust, mert én a bezárt kapun kívül vagyok, ő meg vagy hat méterre áll tőlem. Így is látom, hogy a felső karján kék zúzódás van. Egy pillanatra az ő szeme is a foltra téved, gyorsan leteszi a kezét. Ebből tudom, hogy jól láttam. Azt mondja, nincs itthon, de szinte biztos, hogy hazudik, mert hiába kérdezem, azt sem hajlandó elárulni, mikor jön haza.

Másnap a tanulni valók alatt roskadozom, mikor csöngetnek. „Gyere!” Mindössze ennyit mond, s én rögtön értem, hogy a szülei nincsenek otthon, így most bemehetek.

Nem merek nemet mondani, pedig rossz ötlet nem készülni holnapra, ám mostantól úgysem tudnék koncentrálni. Anélkül megyek át hozzájuk, hogy anyának szólnék róla. Remélem, nem vesz észre. Biztos úgysem leszek sokáig. Meg egyébként is: gondolom, a hintában fogunk ülni, onnan meg szemmel tarthatom az udvarunkat. Ha mégis keresne, szólok neki, hogy ott vagyok. Tán még örülne is neki.

A hinta felé tartok, de ő már nyitja is a lakásajtót. Egy kicsit félek, nehogy mégis itthon legyenek. Alaposan lábat törölök, pedig nincs sár, és még a küszöb előtt lehúzó a cipőmet. Nem lukas a zoknim, és viszonylag tiszta is.

A lakásban elég sötét van, mivel a redőnyöket nem húzzák fel rendesen. Ismeretlen ételszag finom tisztítószerkével keveredik. A nappalin át a szobájába megyünk. Nagyon illik hozzá a berendezés: igazi lányos ágya van, és olyan rend, amilyen nálam még az életben nem volt. Állok a szoba közepén, igyekszem kordában tartani a kíváncsiságomat, s az illónél nem jobban megbámulni a cuccait. Nagyon várom, hogy kiderüljön, miért vagyok itt. Percekig nem szól semmit, de érzem, hogy figyel engem. Nem merek ránézni. Minél tovább állok ott, annál nehezebb megmozdulni. Úgy érzem magam, mint mikor az a férfi illetlenségeket beszélt nekem a buszmegállóban.

Nando The Ninja, flickr.com

- Mutassak valamit? - kérdi egyszer csak.

Most már késő megfutamodni. Szívesen megráznám magam, mint a pókhálóba akadt légy, hogy megérezsem, mekkora esélyem van kiszabadulni, de csak a gondolatig jutok, s közben némán bólintok.

Kinyitja a szekrényét, és kartondobozt húz elő. Az ágyhoz int, s a dobozt is odateszi. Egy gépet vesz ki belőle. Soha nem láttam ilyet. Az arca elé tartja, kattint. Négyzet alakú papírt köp felém, mintha a nyelvét nyújtaná rám.

Nati megrázogatja a képet, előtűnik a riadt arcom.

– Akarod te is?

A kezembe adja, mutatja, mit kell megnyomni. Pózol, mint a modellek. Lefotózom, szép lett. Az ágy alól cipősdobozt húz elő, a friss képet beleteszi, de nem zárja vissza.

– Akarod látni őket? – mutat a sok fotóra.

Persze, hogy akarom: Nati mosolyog. Nati csücsörít. Nati fekszik az ágyon. Nati ceruzát szopogat. Nati rúzsoz.

Kezdek megnyugodni. Megcsodálom a képeit, és elenged. – gondolom.

Nati anyja háttal, talán főz. Hinta. Hinta mozgásban. Barátnő. Barátnő sír.

A házunk. Én. Gereblyézek. Anyu a sufniaajtóban. Anyu kezében ásó. Mackó. Mackó a háza előtt fekszik. Anyu Mackó fölé hajol. Anyu a kert végében ás. Nati apja a vadászpuskáját tisztogatja.

Nem lapozok tovább. Egycsapásra megértek mindent. Lassan felállok. A szemébe nézek. Megfogom a fényképezőt. Exponálok.

felső kép | Nando The Ninja, flickr.com

Péter János

NAPFELKELTE

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-03 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Úgy maradt minden, ahogy volt, semmi változás. Évek óta minden ugyanolyan. Egy vázát nem tett arrébb, a függönyön se mozdított. Ott a hubertuszos üveg, az alján sárga lötyty, nikotinsárga, mint minden a kis garzonban. A függöny, a terítők, a falak sárgák a nikotintól, a kiömlött Hubertustól, esetleg sárgásbarna a híg kávé foltjaitól. Mama gyakorlatilag ezen élt, amennyire élet volt az, hogy szinte egyáltalán nem

mozdult ki otthonról, a Kossuthot, a Hubertust meg a kávéhozást neki, néha talán sikerült valami kis kaját beletukmálni, vagy cukrot rakni a kávéjába. Mióta az eszemet tudom, az egész napját kitöltötte a szesz, a koffein és a nikotin, meg a Kossuth Rádió. És a Szabad Európa. Árpi, az unokatestvérem összekötötte a fürdőszobában meg a konyhában a villannyal a rádiót, ha felkapcsolta, már szólt is a Kossuth, a Szabad Európát meg a szobában hallgatta, utána gondosan eltekerte, hogy házkutatás esetén ne jöjjenek rá, hol állt azelőtt. Most is eltekerten találtam, hallgathatta, mielőtt kórházba vitték. Halála előtt is félt, hogy lebukik. Pedig Mama valószínűleg már a kutyát nem érdekelte. Egy begubózott, alkoholista öregasszony – amivel megüthette volna a bokáját, az a napi rutin az erkélyen: minden hajnalban kiment, cigivel, kávéval, Hubertusszal, megvárta, amíg teljesen felkel a Nap, köpött egy sárgát, ami vagy kiszállt a kilencedikről, vagy benn maradt az erkélyen, és jó hangosan mondta: *a kurva anyád*. Próbáltuk neki magyarázni, hogy egyszer leköp valakit, és balhé lesz, elvehetik tőle a tanácsi lakást, de erre is csak az volt a válasz, hogy *a kurva anyád*. Ezzel nyugtázta a Kossuth rádió híreit, a Szabad Európáét, a végén már semmi mást nem mondott. Egy idő után megértettem, hogy *a kurva anyád* nem nekem szól, olyan csak, mint a kilégzés, annak következménye, hogy él.

A nővér szerint ezek voltak az utolsó szavai is, ma reggel még megvárta, amíg felkel a nap, aztán *a kurva anyád*, köpni is akart, de csak hörgött egyet, azzal vége. Először anyámat hívták, papíron a menye volt, nem váltak el apámtól, mire a per lezajlott volna, apám meghalt. Anyám közölte, hogy most akkor a Mama találkozhat a kisfiával, akitől őt olyan ügyesen elmarta, és ne várják el tőle, hogy a kisujját is megmozdítja érte, szívott eleget, felőle ott lehet a hullaházban a következő ötéves terv végéig. Ketten voltunk még Árpival hozzátartozói, anyám után minket értesítettek. Árpád itt lakott, hetente ránézett, de ő is kezdte feladni, a szociális gondozó a Tanácstól naponta hozott neki ebédet, de sokszor érintetlenül dobta ki másnap. Én havonta egyszer átjöttem Körösligetről, nem annyira miatta, inkább, hogy Árpit tehermentesítsem. Mamával addig se volt sok kapcsolatunk, amíg be nem kattant. Ő a józan ész és anyám ellen hirdetett dzsihádot, és mindazok ellen, akik hozzájuk köthetők. Nem voltak közös karácsonyok, nem vette meg az első iskolatászkám, nem hívott nyáron magához egy hétre, és nem fagyaltoztunk a születésnapomon. Annyit tudtam, hogy nagyfater halála után golyózott be végképp. Kétségkívül szomorú, ha valakinek meghal infarktusban a férje, de azért nem kell tönkretenni a fél világot,

beleértve apámék házasságát, és így az én életemet is. Bár apám szerint sose volt normális, csak korábban nem volt róla papírja. Mindenki őt figyelte, mindenki utána nyomozott, mindenki róla beszélt a háta mögött. A lakógyűlésen csak azért változtatták meg a takarítási beosztást, hogy őt üldözzék. Két évnél többet nem bírt ki egy munkahelyen vagy egy lakásban, ebbe is csak a szesz betonozhatta be.

Megbeszéltük Árpival, hogy késő este érek ide, együtt feljövünk, megnézzük, el van-e zárva víz, gáz, villany, és eldöntjük, mit kell tennünk. Tizenegy óra is elmúlt, mire beért a vonat, de Árpi azt mondta, hogy jó ez így, feljövünk a Mamához, az ő főbélőnőjétől úgyse tudnánk beszélgetni, itt legalább nyugtunk van. Másnap délutános, ráér.

volt ott minden

A lakók valahogy eltűrték, panelöregasszony viszonylatban még viselhető volt, és amikor teljesen begubózott, már nem veszekedett és nem panaszkodott senkire, nem zavarta, ha hangosan tévéznek vagy kefélnek a szomszédban. A csikket sosem dobta ki, hamutartókba, szardíniás dobozokba, pongyolája zsebébe gyűjtögette, amit meg kiscintett reggelente, azt a szél jó eséllyel a kiskertnek hívott gázba vitte. Volt ott minden, ürülék, óvszer, üres üveg, az összhatáson az ő köpete semmit se rontott.

Éjfél előtt kicsivel értünk Mama lakásához. Először szellőztettünk, keresztuzatot nem csinálhattunk, mert nem akartuk a lépcsőház felé terelni a bűzt. Minden ablakot kinyitottunk, az erkélyajtót is, kintről hársfavirág illat jött be, kellemes júniusi meleggel, persze elnyomni nem tudta a falakba ivódott Kossuthot, mamaszagot, kurvaanyádat. Átnéztünk mindent, a WC-csészébe állandóan folyt a víz, pörgette az órát rendesen. Az ülőkádban ürülékes lepedő ázott, rohadt, ki tudja, mióta, kell gumikesztyű, majd kikőpapírollózzuk, melyikünk ganézza a fürdőt. A konyhában egy fazékban valami levesmaradék, csirkefarhát szürke lében, beköpték a legyek, fazekastól megy majd a kukába, vagy konyhaasztalostól. A spájzban a földön összeaszalódott egértetem, tarkóján paradicsomkonzerv, aminek a szavatossága nyolc éve lejárt. Egérke is itt ragadt, szó szerint, mint a Mama, egyé váltak a lakással, beleolvadtak a környezetükbe, cserébe a szagukat öklendték ide. Különös, groteszk orgazmusban egyesült így ember, állat, lakás – növények nem voltak, vagy ha valaha

voltak is, hamar feladták. A szobában itt-ott hányásnyomok, hajszálak, hamu, foltok. Egyébként minden rendben. A szerződés értelmében ki kell meszelni a lakást átadás előtt. Hosszú lesz, mire kikerül innen minden, ami nem-lakás.

Két kevésbé ragadós fotelba ültünk, rágyújtottunk, hogy ne érezzük annyira a bűzt. Symphoniát szívtunk mind a ketten, mint mindenki a családban, csak a Mama szívott Kossuthot. Volt pár szipka is, ötletszerűen letéve, eldobva, elhagyva, némelyikben még benne a csikk. Árpi hozott pálinkát, ittunk. Jó erős törkölye volt, hűtött, még hideg, bár elég hamar felmelegszik.

– Rég nem beszélgettünk – kezdte Árpi.

– Talán öt éve, a születésnapodon. Mama oda se jött el, de akkor már totál beszámíthatatlan volt.

– Neked mi az utolsó élményed, mikor lehetett vele beszélni?

a szomszédok figyelnek

– Hát, az utolsó, mikor még valami értelmeset ki lehetett belőle csikarni, az általános iskolás ballagásom volt. Nem jött el, de dísztáviratot küldött. A gimisre már nem is reagált.

Normális beszélgetésre talán ötödikes-hatodikos koromból emlékszem, mikor apámmal eljöttünk hozzá, akkor még a központban lakott, a Dimitrov úti bérházban, ahol faterék is felnőttek. Egy órát lehattünk nála, zömmel apámmal beszélt, nekem adtak egy könyvet, és beraktak egy szobába. Amikor elmentünk, mondta a Mama, hogy halkan menjünk, mert a szomszédok figyelnek. Az esküvőmre se jött el, igaz, így utólag nekem is kár volt.

– Azért az Úristen dobta a mentőövet. Emlékszel, mikor beléptünk a Bátor Egérbe meginni egy rumot, valaki feleseket küldözgetett. Az öreg Dreznyák Pista bácsi volt. Te meg egy idő után mondtad, hogy menjünk, mert esküvőd van.

– Igen, nagy arc volt az öreg. Négy elemivel, ha sokat mondok, de egyszer a katonaságnál tévedésből Doktor Eznyáknak hívták, arra nagyon büszke volt.

– Ritáról tudsz valamit?

– Összeházasodott a pasival, akivel lelépett, de elváltak. Egy kislánya van. Én olcsóbban megúsztam, nincs gyerek.

Megéheztünk a cigire meg a pálinkára. Két kiflit hoztam, de nem volt gusztusunk benn megenni, kimentünk az erkélyre. Oda alig szűrődött ki valami a lakásból. Csöpp kis erkély, jó részét a Mama koszvadtt karosszéke foglalta el, azt betettük a szobába, így elfértünk. Ennyi volt a Mama kapcsolata a külvilággal: hajnalban kiült ide inni, cigizni meg káromkodni, ebbe a kicsi, ősi templomok mintájára keletelt napszentélybe. A reggeli imája kissé rövid és alpári volt.

Bent én kérdeztem Árpit. Ő nem volt házas, de mindig voltak barátnői, most is egy elvált nő. Tiszta képlet, egyikük sem akart gyereket, közös háztartást sem, hetente kétszer-háromszor találkoztak. Eddig nem láttam meggyőző példát a házasságra, mondta Árpi, és most jó így mindkettőnknek, ahogy vagyunk.

Hosszan és jót beszélgettünk, talán ez volt a Mama egyetlen ajándéka: egy jó beszélgetés Árpival. Ráadásul a Mama paranoiás profiljának megfelelően semleges, lehallgatásmentes helyen találkoztunk. Kémregények kezdődnek úgy, ahogyan az ő élete végződött, ahogy önzetlenül és minden szándék nélkül meglepett minket.

Mikor hajnalodott, rátértünk a temetés részleteire. Ekkor jegyeztem meg, hogy igazából a nagyfater szívinfarktusa óta haldoklott a Mama.

– Hát, asszem nem ilyen egyszerű – mondta Árpi.

– Miért?

agyonverték az ávósok

– Nem lehet biztosat tudni, de anyámnak néhány éve összeállt a kép. Kislány korában hallott félmondatokból, meg abból, amit a Mama álmában vagy részegen beszélt.

Nagyfatert nem a szíve vitte el, hanem agyonverték az ávósok. Még a Dimitrov úton laktak, abban a régi bérházban. A házmester, Szántó Sándor jelentette föl.

– Tényleg, a Mama néha szidta, rohadj el, Szántó, Isten verjen meg. Apám szerint is gané ember volt, besúgott, hallgatózott, még a szemetet is áttúrta mindenki után a kukában.

– Hát úgy tűnik, ő jelentette föl nagyfatert. Az valami olyat mondott, hogy a fene enné meg ezt a rossz telet, ő meg úgy adta tovább az ávónak, hogy az orosz telet szidta. Bevitték.

– Mekkora egy görény.

– Az, de ez még csak a kezdet. Eljátszotta utána a Mamának, hogy ki tudná hozni, csak a Mama feküdjön le vele. A Mama először elküldte, de utána azzal jött, hogy elveteti tőle a gyerekeket. Anyám volt hat, apád négy. Mit tehetett volna a Mama?! Közben azt mondta a fülébe, hogy ne félj, hogy teherbe kúrlak, láttam a kidobott vattákon, hogy most múlt el a vérzésed.

– Szarfaszú tetű.

– Még nincs vége. Később a jegyzőkönyvből kiderült, hogy már rég halott volt a nagyfater, mikor Szántó megkörnyékezte a Mamát. A jegyzőkönyvben szívelégtelenség szerepel a halál okaként, de zárt, lehegesztett koporsóban adták ki, és ismeretlen arcok sasoltak a temetésen.

– Szóval agyonverték.

– Valószínűleg igen. Mama a zárt koporsó miatt ügyvédhez fordult, Weisz bácsihoz. Emlékszel rá?

– Igen, az unokája, Márta alattam járt kettővel.

– Na, ő leállította a Mamát. Azt mondta, Eszterkém, ne akarjon egy koporsóból kettőt. A gyerekeket fel kell nevelni.

– Szóval ebbe kattant bele a Mama.

az a gennyláda

– Még egy durva csavar van. A halálhírt Szántó hozta. Feljött a Mamához, és valahogy kicsikart tőle még egy alkalmat. Utána benézett a konyhába. Mama babot áztatott a másnapi ebédhez. Ekkor mondta az a gennyláda, hogy már akartam mondani Somogyiné, hogy elég, ha csak magára meg a gyerekekre főz, egy reakcióssal ugyanis kevesebb van. De nyugodjon meg, ettől holnap ugyanúgy feljön a Nap, hehe.

Hallgattunk egy sort. Nagy kortyok következtek a már langyos pálinkából, mély, csöndes slukkok a cigiből.

- Mi lett ezzel a görénnyel?
- 56 után még egy ideig látták, aztán eltűnt. Gondolom, most máshol csinálja ugyanazt.
- Nem kéne megkeresnünk?
- Mire mennénk vele? A jegyzőkönyv szerint szívelégtelenség volt.
- Attól a pofáját beverhetnénk.
- Jól esne nekem is. Csak utána rojtosra kúrnának a sitten.

Kint egyre világosabb lett. Felálltam, fogtam a hubertuszos üveget, a Kossuthot, és hívtam Árpit.

- Gyere, a Mama emlékére.

Kimentünk az erkélyre. Mögöttünk búzlótt a Mama lakása, a Mamáé, aki hiába lett hűtlen, hogy visszakapja azt, akihez hűséges akart lenni. Aki meg akarta menteni a családját, és ebbe beleőrülve generációkra szétverte. Előttünk a narancsos fények hubertus-sárgára váltottak, tisztán kivehető volt már minden. Elképesztő közönnyel kelt föl a Nap, mint aki tudja, hogy kár az erőlködésünkért, mindent úgy talál, ahogy tegnap hagyta, és neki tök mindegy, kit ölnek vagy erőszakolnak meg, ki éli le rettegésben az életét, kinek a szülei válnak el. Úgy marad minden, ahogy volt, semmi változás. Beleittunk a Hubertusba. Langyos volt, mint a lóhúgy, a színe is stimmel, valószínűleg az íze is. Rágyújtottunk egy Kossuthra. Köpködtük a dohányleveleket, a Mama szipkáihoz nem volt gusztusunk. A Nap nikotinsárga fénye kibírhatatlan lett, egyre jobban öklendte ránk a bádoggal keveredő hársfa illatát. Ahogy teljesen kibukkant a látóhatár mögül, Árpival egyszerre szakadt ki belőlünk: a kurva anyád. Köpetünk valahol ott csapódott be, ahol tegnap a Mamáé.

kép | Max Boschini, flickr.com

Novák Gábor

ÜVÖLTÉS; ANGYALVADÁSZAT

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-14 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Az egyszoba-konyha mélyén lomhán mozdult a magány, a gipszkarton falak labirintusában egér motoszkált – verejték- és testszag töltötte színültig a szobát. Hevertem a guberált matracon, és nem tudtam eldönteni, az alig-lakást és a

szomszéd göthös köhögését utálom-e jobban vagy magamat, amiért néhány körbefalazott légköbméter is elég, hogy lojális polgárt faragjanak belőlem. Szükséglet, épphogy-munka, gondoskodnak rólam, cserébe pedig csak keveset, csupán némi együttműködést várnak. Magamra csavartam a lepedőt, billegtem az ébrenlét és álom határán, mikor odakint felbőgtek a szirénák és kigyulladtak a reflektorok.

Parancsszóra mozdultam, jól idomított jószágként tápázkodtam fel, kitöröltem szememből a még meg sem érkezett álmat – a védelmi törvény bevezetése óta ezernyi gyakorlaton, hízelkedéssel, fenyegetéssel, retorikával és kampánydalokkal verték belénk a szabályokat, míg feltételes reflexeinkké váltak.

Állambiztonsági érdekekre hivatkozva megtiltották az ablakok elsötétítését, leszedettek minden zsalugátért, minden spalettát és textilfüggönyt, minden rongyot, ami gátolta a kilátást – előírták, hogy a légvédelmi riadó első pillanatától az utolsóig mindenkinek állampolgári kötelessége részt venni a légtérfigyelésben – végül büntetés terhe mellett köteleztek a becsapódások jelentésére.

kócosan és közönyösen

Jó fiú módjára álltam az ablakban, meg-megremegtem a hidegben, a fénykévék-szaggatta éjszakába meredtem – odalent az utcán részeg polgártárs rohant egy kirakatnak,

öklével ütötte az üveget, teli szájjal ordított a próbababáknak, öklendezve követelte jogát a megfigyeléshez. A szemközti ház harmadik emeletén, fikuszok és filodendronok közt rosszkedvűen ásítózó, álmos matróna tűnt fel nyitott hálóköntösben, előbuggyanó mellét dörzsölgette, kócosan és közönyösen pislogott az égre – egy szinttel feljebb két kamasz bújt össze, és lelkesen mutogattak, ha egy megvilágított felhőben vagy felriasztott sirályban célpontot véltek felfedezni – őket még hajtotta a gyermeki buzgalom, a jelszavak egyszerű igazsága – nekem csak a kételyek maradtak.

Ha lehet, visszabújok az ágyba, az átizzadt paplan fedezékébe, másokra hagyom a gyárkémények és tűzfalak közt pásztázó reflektorokat, a buzgalmukban az ablaküvegre tapadó lakókat, a nyomjelző lövedékeket, a ruhaszárító kötelek közé gabalyodó vagy üres telkek murvájába csapódó idegen testeket, a telefonba hadart bejelentéseket – szerettem volna, de nem tehettem. Figyeltek engem, ahogy én figyeltem másokat, és egymást sakkban tartva mindannyian figyeltük az eget – és vártuk, hogy feltűnjön minden baj okozója, a veszélyt hozó idegen.

Fél órája ácsoroghattam egy helyben, a távolabbi szirénák elhallgattak, valahol messze délen kialudtak a keresőfények. Szemközt a nő végre bekötötte köntösét, felette a két kamasz már egymás szájába feledkezve játszott. Megkönnyebbülten szusszantam volna, túl vagyunk ezen is, ám nyugalمامat egy pillanat alatt messzire űzte a cserepek-tetőlécek reccsenése, a becsapódó test puffanása.

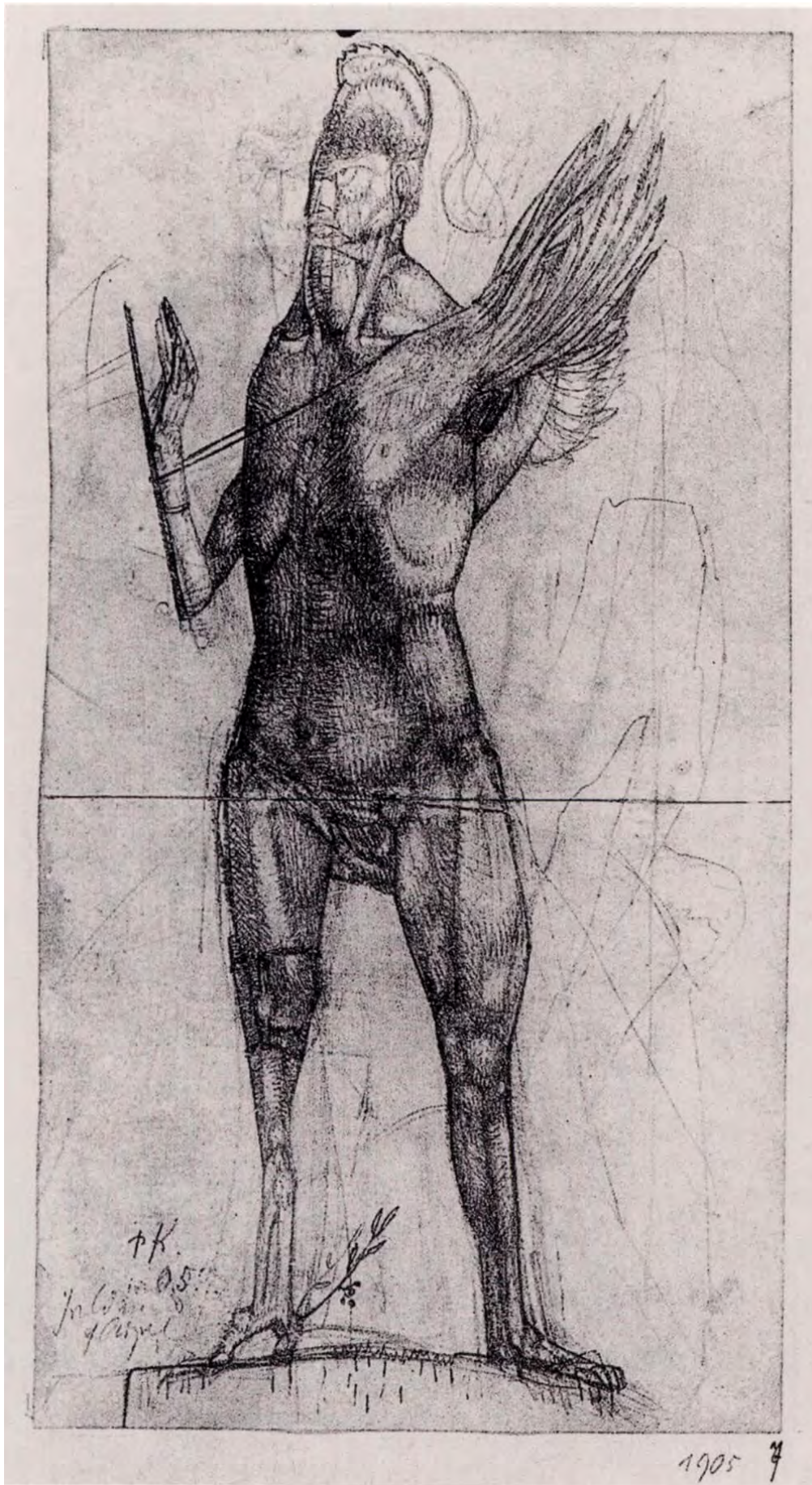
Az üvöltés nem engedte, hogy örökre abba a másodpercbe ragadjak. Az artikulációtól fosztott hang csattant, terjedt, mint ködkürt szava az olajos folyók színén, ablaktáblákon vibrált, mocskos tűzfalokról verődött vissza, sebeket hasított az éjszaka testébe – hallatán a részeg polgártárs az utca végén álló telefonfülkéhez rohant, a lépcsőházi mátriárka már füle és válla közt szorongatta a bakelitkagylót, húsos ujjai el-elakadtak a tárcsa szűkre szabott lyukaiban, a kamaszok meg az előző pillanatba és egymásba gabalyodva lihegtek, de tenyerük már az üvegre tapadt, és felfelé bámultak, a tetőnkre, a hang forrása felé.

ellenséges világban ragadt utazó

A sikoly, az idegen és ellenséges világban ragadt utazó vonítása belém hatolt, képtelen voltam befogni a fülem és a nem-tehetek-semmit fedezékébe bújni. Hármásával szedtem a

lépcsőket, a fordulóban elcsúsztam, estemben a beázások miatt odakészített bádoggödörbe tenyereltem, félrecibáltam a rozsdálló reteszt, belöktem az ajtót, és a nappali meleget őrző, koromszagú padlásra zuhantam.

Az idegen ott feküdt a maga ütötte lyuk fénypázmájában, lécek, cserépszilánkok, tégladarabok káoszában. Tagjai összekeveredtek a padláson tárolt ócska holmikkal – vézna láb kalimpált elő egy felborult szék alól, csupasz mell torzult egy dróthálónak feszülve, törött szárny kapálózott rozsdás biciklikerek alatt –, és a tárgyak-testrészek zűrzavarának közepén, mint egy ciklon szeme, sötétlett a nyitott száj, és üvöltött megállíthatatlanul.

Magam sem tudom, mire számítottam – az utcán autó fékezett, ajtók csapódtak, kurta vezényszavakat vakkantva széjjeldübörögtek a bakancsos testek – talán csak be akartam tapasztani a száját, ne sírj, ne sírj, mert rád találnak, előredőltem, végigvágódtam, felkavartam a rozsdafoltos-vérmocskos fehér pihetollakat – szélütött-bénán csapkodó szárnyvég vert arcon, könny vagy verejték fröccsent a számba, bordák feszültek hasamnak – rágurultam az idegen testre, rám gurult, ránk gurultam – még vergődünk, amikor megéreztem a változást.

a jövevény

Izomrostok szakadtak ki szövetükből, burjánzottak vadul – hideg csontok és porcok alkottak fájdalmas-idegen szervet. A jövevény vonagló testéből azonban már fénycsermely indult, és valahol a köldököm táján tűnt el.

Felálltam, vállam előrelöktem, hogy ellentartsak a lapockáim közül előtörő tömegnek és visszanyerjem egyensúlyomat. A padlón heverő, ronggyá aszott idegenre pillantottam, aztán az ajtóban feltorlódó reflektoros-fegyveres fogdmegekre. A sosem-volt helyzetben nem kaptak parancsot. Megfeszítettem izmaimat, kitártam a szárnyamat, és a törött gerendák, roncsolt lécek közt csapkodva felemelkedtem, hogy újrainduljon a körforgás, hogy végül újra felhangozzék az üvöltés, és tartson, míg világ a világ.

kép | Paul Klee képei

Török Botond

EGY ÉGITEST TÁNCA

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-11 | BECSAPÓDÁS, VERS

Pehelykönnyű, atomjaiban szellős
aszteroida piruettezett az ablakban.
Sokan csak az irányát figyelték,
nem maradt idejük az előadásra.

Hol cikázott, hol visszazuhant a röppályára,
váltakozó indulattal suhant az égbolton.
Többször átgondolt, részletesen megtervezett,
mégis zsigerekből fakadó produkció volt.

Felállva tapsolt a galaxis,
a csillagok vállára hulltak a kisbolygók,
érezni lehetett, hogy a közönség
összekovácsolt érzelmei kitöltik az űrt.

kép | NASA Goddard Space Flight Center, flickr.com

Varga Zoltán Zsolt

A BECSAPÓDÁS PONTOS HELYE

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-06 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Abban a húszegynéhány unalmas évben, amikor fedett ügynökként egy rozsdamentes acélkereskedésnek álcázott amszterdami bunkerben adatokat gyűjtöttem és elemeztem az esetleges szovjet atomtámadásról, egyetlen izgalmas hetem akadt.

A hetvenes évek közepén jártunk, az atomsorompó-egyezményt Moszkva is aláírta, ezért abba az illúzióba ringattuk magunkat, hogy hamarosan bekövetkezik a teljes atom-leszerelés. Lazult a fegyelmünk, úgy hittük, kis idő csak, és megszabadulunk a bunkerből, amit hivatásunk szabott ránk. Valószínűtlennek tűnt egy orosz atomtámadás.

Ebben a már-már könnyelmű állapotunkban érkezett az orosz katonai vezetésbe épült ügynökünktől a üzenet: „Az olajválság miatt gazdasági veszét érző Szovjetunió napokon belül inváziót előkészítő, összehangolt atomtámadást indít Nyugat-Európa ellen”.

A szovjet atomsilók körüli szokatlan aktivitást már hetekkel korábban jelezte az izraeli titkosszolgálat, de ez még belefért az évenkénti hadgyakorlatok random rendjébe.

Moszkva tudott rólunk

A protokoll szerint addig nem kellett lépnünk, amíg az információt még egy ügynökünk vagy más titkosszolgálatok meg nem erősítik, de az iroda felbolydult. A rövid üzenetbe a koordináták kiszámolására alkalmas formulát is rejtettek, így többen is nekiálltunk megfejteni. A becsapódás pontos helye a koordináták szerint az ügynökségünk volt! Moszkva tudott rólunk!

Megkísértett, hogy ez a támadás végre értelmet ad tízéves munkámnak, de a családom iránti aggodalom erősebb volt. A fenyegetettség kellett, hogy felismerjem, jóval többet jelent számomra a feleségem, a lányom és a fiam, mint addig hittem. Az üzenet megérkezéséig hajlamos voltam „díszlet”-nek tekinteni a családomat. Most pókerarcú ügynöktársaim tekintetében is láttam a szorongást.

A hivatali idő vége felé az ügynökség vezetője kiadta a szigorú utasítást, hogy senki sem evakuálhatja a családját. Tehát nem fedhetem fel magam, és az atomveszélyre hivatkozva nem küldhetem őket biztonságos helyre, de mást tehetek, és meg is tettem. Öreg biciklimet nem hazafelé, hanem a belvárosba kormányoztam. Esős,

szeles január nap volt, nyakamat behúzva tekertem a közvilágítás fényében, a csatornák vizétől és az esőtől tompán csillogó, mit sem sejtő Amszterdam szűk utcácskáin, a többi kerékpárost kerülgetve.

A Van Loom utazási irodába igyekeztem, ahol a svájci síelésünket bonyolítottuk immár hat éve, és ahová amúgy is mennem kellett volna pár héten belül. Mivel napi szinten találtam ki a feleségem számára fedősztorikat, nem esett nehezemre az utazási irodában sem füllenteni. Azt mondtam, hogy a nejem szerint az idén nem engedhetjük meg magunknak a síelést, én azonban titokban félretettem rá a pénzt. Hajlandó vagyok a szokásosnál többet is fizetni, ha az iroda mint nyereményutat tünteti fel, amit a hűségünkért kapunk.

– Van Verharen úr, ön azt kéri tőlem, hogy csaljak! – vonta össze szemöldökét az irodavezető.

– Igen, de ez kegyes csalás. A gyerekeim érdekében. Ők még nem érthetik, hogy az olajválság miatt romlott a család anyagi helyzete. Menni szeretnének. Én meg nem akarok ezért a feleségemmel veszekedni. Mindenki jól jár, maguk is, mi is, és az égvilágon senkit sem károsítunk meg.

– És csak három főre?

– Igen, én nem tudok menni, az már tényleg nem fér a költségvetésünkbe.

Az irodavezető, ha kelletlenül is, belement a játékba. Ráadásul sikerült helyet szereznie egy másnap esti csoportba, éppen hárman mondták le a programot az utolsó pillanatban. Megbeszéltük, hogy küldönc hozza el az értesítést másnap délelőtt.

egy pohárka finn vodka

Mint minden este, a család már az asztalnál ült, mire hazaértem. Szórakozott voltam, kiestem a szerepemből. Első utam nem a hűtőhöz vezetett, hogy egy pohárka finn

vodkával leöblítsem a nap feszültségeit, hanem rögtön asztalhoz ültem, és nem vettem magam elé a napilapot sem. A kisfiam szó nélkül odament a hűtőhöz, kivette az italomat a mellé készített féldecis pohárral, és elém tette.

– Fura vagy ma, papa. Úgy nézegetsz minket, mintha először látnál.

Felhajtottam a háromcentiliternyi vodkát, és a forma kedvéért az újságot is elővettem. De nem olvastam, az újság felett a családomat fürkészttem. Valóban úgy néztem rájuk, mintha először látnám őket. Milyen kedves, szép nő a feleségem! És hogy megnőttek a gyerekeim!

A következő nap tompa várakozással telt az ügynökségen. Sem a másik moszkvai ügynökünktől, se más titkosszolgálatától nem kaptunk megerősítést.

Otthon felfordulás fogadott. Megérkezett a „last minute nyereményutalvány”, a gyerekek hatalmas rendetlenségben pakolták a felszerelésüket, csak a feleségem volt lehangolt, amiért én nem mehetek velük. Komolyan fontolgatta, hogy mondjuk le az utat. Azzal győztem meg, hogy pár nap múlva szabadságot veszek ki, és csatlakozom hozzájuk. A busz este hétkor indult a főpályaudvar elől, elkísértem őket, a síléceket a biciklimen toltam.

Miután a busz elindult, megkönnyebbültem, de nem tudtam hazamenni az üres lakásba, az ügynökségre kerekedtem. Éjfélig figyeltem a kommunikációs csatornákat, aztán egy fotelben elaludtam.

Harmadnap az irodavezető úgy döntött, kiküld egy ügynököt, aki eseti megbízásokat szokott teljesíteni az orosz fővárosban. Kirk Van Haarent választotta, gimnáziumi, majd akadémiai osztálytársamat, egyetlen barátomat, aki mindig is terepen dolgozott. Kirk könyvárusként ment Moszkvába, hogy kapcsolatba lépjen az üzenetet küldő ügynökkel, mivel ez a másik moszkvai kémünknek nem sikerült. Manapság egy titkosügynök már nem váltogathatja a fedősztorijait az arcfelismerő rendszerek miatt, legfeljebb súlyos, a csontozatot is érintő arcplasztikázás mellett, a hetvenes években azonban elég volt egy szakáll, egy hajfestés, és a kém más néven, más fedőszakmával dolgozhatott ugyanabban az országban. Kirk hol könyvárusként, hol szívsebészként, hol művészettörténészként járt Moszkvában. Ekkor bepakolt a bőröndjébe pár tucat méregdrága művészeti albumot, és az első géppel elindult a seremetyevói reptérre.

A modern nyugati művészeti albumok hiánycikknek számítottak Moszkvában, az orosz elit tagjai sorba álltak a tiltott gyümölcsért. Az évek során Henknek hatalmas vevőköre alakult ki, köztük számos befolyásos pártvezetővel. Néhány elhanyagolt apparatnyik feleséggel „intim viszonyt létesített.” Henk volt a mi férfi Mata Harink. Feltűnés nélkül kérdezhetett rá Alekszej Alekszandrovics Pemjakovra, fedett ügynökünkre, aki, köztudomásúan, „rendszeresen vásárolt tőle albumokat”. Az egyik feleség kikottyintotta az ágyban:

- Pemjakov elvtársat kémkedés vádjával letartóztatták.

dezinformáció

Kirk ebből arra következtetett, hogy az „orosz atomtámadás híre” olyan dezinformáció, amit a rusz kik egyetlen feltételezett ügynöknek szellőztettek meg, hogy tetten ériék. A hír akkora horderejű volt, hogy ügynökünknek, Marco van Negelennek lépnie kellett, ezzel viszont kiszolgáltatta magát. Az üzenet elküldése után azonnal lecsaphattak rá. Ez lehetett a magyarázata, miért nem érkezett máshonnan megerősítés az amszterdami ügynökségre.

A hatodik napon kaptuk meg Kirk jelentését. Következtetéseivel mindnyájan egyetértettünk, az irodavezető rögtön visszarendelte. Nem kockáztathattunk, Kirk volt Van Negelen összekötője. Nem tudhattuk, Marco meddig áll ellen a kínzásoknak.

Mindig nagy megrázkódtatás elveszteni egy terepen dolgozó ügynököt, mégis megkönnyebbültünk. Amint aznap este kerekedtem haza az üres lakásba, először éreztem, hogy jelen vagyok a saját időmben. Előtte a magam teremtette szappanoperában éltem, az elmúlt napokban pedig egy atom-apokalipszisben. Mint egy turista, ámultam a város szépségein.

Fura volt aztán a bunker monotóniájából kivetetten, a családom nélkül. A nemlétező acélkereskedelmi cég fiktív életének el kellett volna tűnni, hiszen nem ült mellettem a feleségem, akinek mesélem. Nem így történt. Rádöbbsentem, hogy a történeteket már rég nemcsak azért szövögetem, hogy a feleségem gyanakvását elaltassam, hanem a magam szórakoztatására.

Miközben átrobotgattam Hollandián, Németországon, Liechtensteinen és Svájcban, végig az volt az érzésem, hogy a titkosügynöki, a családapai és az „acélkereskedő” énem közül mégiscsak a legutóbbi a legvalóságosabb. Mert a hetedik napon rendkívüli szabadságot kértem, és elutaztam Sankt Moritzba a családom után. Tíz éven át huszonöt perc alatt kerekkeztem haza a munkahelyemről, az úton a napi fedősztorimat csiszoltam, amit egy jegyzetlapra már megírtam gyorsírással a munkanap végén.

robotként

Most ezer kilométer és tíz óra választott el a munkahelyemtől a családomig. A monotóniától a kötelességszerű családi életig. A nemlétező acélkereskedelmi cég ügyes-bajos dolgai értelmüket veszítették. Mindenféle énem nélkül, robotként vezettem. Csak Kölnben álltam meg egy kávéra és két briósra.

Ahogy közeledtem Sankt Moritzhoz, egyre jobban hatalmába kerített a félelem, vajon képes leszek-e hazugságaim árnyékában igazi férj és apa lenni.

A novella előzményeit lásd:

Varga Zoltán Zsolt: **Hidegbéke**

Varga Zoltán Zsolt: **Örök hidegbéke**

kép | Richard Pousette-Dart, [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Kiss Dániel

EGY BETÖRÉS EMLÉKE

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-30 | BECSAPÓDÁS, NOVELLA

Nem a készpénz fájt, amit elvitt, hanem a keze, amit itt hagyott. Meg amit nem talált fontosnak.

Nem attól félek éjjel, hogy megint itt van a sötétítő függöny mögött. Elképzelem, ahogy átrúgom az erkélykorláton, ő leesik, én fennmaradok. Nincs itt, ő nem egy taekwondo-ellenfél a páston, nem rém az ágy alatt – őt magát sosem látom, mindig csak a kezét. Egy kezét, valamelyik szekrényben. Belülről kinyitja, és kihányja az emlékeimet, mint gyónó a bűneit a pap reverendájára. Az emlékektől félttem, nem tőle. Hogy megint kihúzza a szekrényem fiókjait, amikbe már magamnak sem engedtem betekintést, megfélemeztem róluk, zugok, amikről azt hittem, csak én tudok – de ő megint mindent a földre szór. Bejövök az ajtón, és a szőnyegen hever az egész életem befogadhatatlan sokasága. Nem időben-térben elhelyezve, nem életszakaszokba szervezve, csak úgy, egymás hegyén-hátán, a lélek őskáoszában.

Mindent visszapakoltam a helyére. Mindent és mindenkit ahova, amihez, akihez tartozik, de a tárgyak már nem találták helyüket és kapcsolódásukat.

mindig csak a kezét

A keze meg a cipőtalpa. Könyvek lapjain, verseim kéziratain. Talán a civilizátlansága zavart, a bakancsnyom az ideáimon, asztalomon egy jegyzetre borított pohár víz. Lehet, a

civilizátlanságánál is jobban a saját civilizátlatlan reakcióm, a „ha itt lettem volna, megölöm”, meg hogy elsőre cigánynak képzeltem, akinek egyébként beszélem a nyelvét. Mert ide csak egy gyerekkorában kerítéseket mászó, vékony, alacsony cigány tud derékon összecsatolható, olcsó hegymászás beülővel felkapaszkodni. Mert gyerekként más nem mászott kerítést. Én se. De mégis a civilizátlansága zavart, az érdektelensége. Benézett oda, ahova magamnak se engedném. Titkos naplóbejegyzéseket, kliensek aktáit forgatta fel, nagyregényeket, versesköteteket. Ma mégis kevésbé zavarna ittlétének gondolata, ha akkor leül és beleolvas a vallomásaimba, ha látta volna, hogy a macsós szoba kemény bútorainak mélyén milyen védtelen vagyok, ha elvisz magával egy könyvet, ha fellapoz egy kötetet, azt mondom, muro drago amal, vidd az aranyaimat. De nem. Azért söpörte le és rázta szét az összes könyvet, mert az elsőben egy tízezrest talált. Képet alkottam róla, pedig nem láttam. A fantomot nem lehet elképzelni. Mindig csak a kezét láttam. Azt is fekete kesztyűben, holott a nyomozó grafitporral szinte mindenben megtalálta az ujjlenyomatait, a barátnőm fénykép-arcán, a sakkérmeimen, az ingeimen, a

villanykapcsolón. A grafitportól láttam, ahogyan összetapicskolt mindent, és azt kívántam, bárcsak ne rajzolódott volna ki a zsír. De már késő, láttam, hogy itt volt, itt van a keze, ami mindenhez hozzáért. Néha még ma is úgy érzem magam itt a szobában, mint egy kislány, akit fogdosott az apja, és az ősbizalom örökre odalett. A kéz nyoma rajtam marad. Itt van a polcon, a szekrényben, a fiókban. Mászkál, mint egy patkány, és szorongva várom, mikor lök a fejemre egy szennyes emléket.

Nem az zavart, amit elvitt, hanem amit itt hagyott. Engem, aki nem érdekelte. Az is zavart, ahogyan távozott. Két lepedőt összecsomózva és a korlátra kötve. Nem illett hozzá, nem járt neki, nem illett a civilizátlanságához ez a kreativitás, ez a romantika. Tudom, hogy a kezén mászott le, tudom, hogy magával vitte a kezét. És mégis itt hagyta a vállamon.

kép | Thomas Hawk, flicker.com

Szvetelszky Zsuzsanna

OKOSMETEOR

[BECSAPÓDÁS]

2017-04-25 | BECSAPÓDÁS, ESSZÉ

Ha a pusztítás nyoma lepkeszárny alakú, lapos szögben becsapódó objektumra is utalhat.

Ilyen pillangó formájú képet mutatnak a huszadik század első felében készült légifelvételek, amelyek az úgynevezett tunguszkai esemény helyszínéről készültek – jóval a történetek után.

A leírások szerint Szibéria közepén, a Léna és az Alsó-Tunguszkai folyók között 1908. június 30-án égitest lépett a légkörbe, lapos szögben süllyedve tartott délkeletről északnyugatra, mintegy négy-ötszáz kilométeres utat megtéve viszonylag gyorsan tűzgömbbé vált, fel is robbant a föld felszínétől körülbelül hat-nyolc kilométernyi magasban. Mondják, a több mint hatvan kilométerre fekvő Vanavara településen betörték a házak ablakai... A tunguszkai fénycsóvát a transzszibériai vonat utasai is látták, rengést is éreztek – 500 kilométerrel arrébb.

Ma egy üstökös darabjaként valószínűsítik a felrobbant objektumot, és a történelmi korokban a Földünket ért legnagyobb hatású kozmikus eseménynek nevezik. Csakhogy ez igen messze és nagy elzártságban zajlott – többek között ezért problematikus az elemzése is. A lökéshullám, a sugárzó hő és maga a robbanás hatalmas körzetben égette el vagy változtatta távirópóznává a fákat. Van, aki a feltételezett epicentrumtól nyolc kilométerre fekvő, a többi közeli tóhoz képest elgondolkodtatón mély Cseko-tavat is a tunguszkai történet következményének tulajdonítja, mert nem találták nyomát az 1908-nál korábbi, a területről készült feljegyzésekben. És arról se feledkezzünk meg, hogy különben is igen kevés feljegyzés készült a területről.

extrém magyarázatok

Vagyis Tunguszkai esetében nehéz megélni a képes magazinok által kínált „ilyen volt – ilyen lett” vizuális élményét. Tunguszkai nevét a világ 1908 után ismerte meg, és a számos

aerokozmikus elméletet is, melyek az eseményt magyarázni próbálták.

Tudományosan megalapozottnak tekinthető a feltételezés, hogy klasszikus kőmeteorit vagy üstökös robbant fel a légkörben, méghozzá olyan kicsi darabokra törve, hogy észlelhető becsapódási kráterük sem keletkezett. Mások jégaszteroidának vélték, de antianyagról vagy kis fekete lyukról is lehetett a „tunguszkai” kapcsán

hallani. A legextrémebb magyarázatok szerint a sértődött Nikolas Tesla hozta működésbe energiafegyverét, illetve földönkívüliek kezdeményezték a robbanást, hogy megmentse a becsapódástól – és ezzel a biztos pusztulástól – az emberiséget.

Az animizmusról szóló felszínes ismeretek birtokában azonban nehéz elhessegetni a gondolatot, mellyel az ember lelket vagy tudatot tulajdonít a tajga felett szétrobbanó valaminek. Mi több, könnyű még ma is, 2017-ben hálát érezni és okosmeteornak nevezni a tárgyat, amelynek, ha már mindenáron felrobbanhatnékja és becsapódhatnékja volt, hát az egyik legalkalmasabb helyen és időben tette ezt.

felső kép | [wikimedia.commons](https://commons.wikimedia.org/)

Szili Hanna Melinda

AMERGIN ÚTJA

ÍRORSZÁG RÖVID TÖRTÉNETE EGYETLEN VERSBEN

2017-04-02 | **ESSZÉ**

A hónap első szombatját pihenés helyett ismeretlen emberek túlfűtött vitájának hallgatásával töltöttem. Az első másfél óra szervezett programja után kialakult indulatok szenvedélyessé tették a már privátban érvelőket, a magamfajta kezdőket teljesen kiszorítva a terepről. Az említett terep: hosszúkás, sörrel megpakolt asztal egy kocsmá hátsó sarkában.

Már rég feladtam, hogy érdemben hozzájáruljak az eszmecserehez, inkább a sörömbbe süllyedve próbáltam megjegyezni az elhangzott érveket és ellenérveket. A mellettem ülő piros pulóveres professzor (aki a sört Unicummal vegyítette), és a vele szemben ülő fiatal srác bámulatosan rövid idő alatt jutottak el a közmédia elemzésétől a nemzeti identitás és a magyarság kérdéséig, mígnem a professzor úr váratlanul felvetette; *definiáljuk* a nemzeti identitást.

inkább ösztönös

Erre kaptam fel a fejem. Egészen hasonló beszélgetést folytattam én is nem sokkal korábban, ami pontosan ugyanitt akadt el. Akkori vitapartnerem, és a professzort meggyőzni vágyó srác is arra jutottak, hogy a nemzeti identitás valamiféle absztrakt kulturális és történelmi azonosulást jelent. A professzor szerint viszont az internet megjelenése óta kulturális azonosulásaink nyolcvan százaléka nemzetközi, majd hozzátette; egy átlag finn-nel alighanem nagyobb lelki közösséget tudna vállalni, mint egy átlag magyarral. Ez a megközelítés felvillanyozott. Nem azért, mert világmegváltó gondolatnak tűnt, hanem mert arra reflektált, amit soha nem tudtam másoknak megmagyarázni. Egészen pontosan: tizenegy éves koromban a fejembe vettem, hogy magyar helyett inkább ír lennék. Kelta ír. Ez nem is annyira ötletszerűen tört rám, inkább ösztönös volt, néhány évvel később pedig csodálkozva vettem észre, hogy egyik kamaszkori versem jól rímel a kelta mitológia egyik legnépszerűbb költeményére. Ez *Amergin éneke*:

Én vagyok a szél a tenger felett
 Én vagyok az óceán hulláma
 Én vagyok a tenger morajlása
 Én vagyok a Hét Harc bikája
 Én vagyok a héja a szikla peremén

Én vagyok a harmatot könnyező napfény
 Én vagyok a füvek zsenge zöldje
 Én vagyok a dühödt vadkan
 Én vagyok a lazac a tavakban
 Én vagyok a tó a pusztaságban
 Én vagyok az erő az Ember karjában
 Én vagyok zengés a dalnok szavában
 Én vagyok a hadba szálló dárda
 Én vagyok az isten, ki a lélek tüzét táplálja

Ki az, ki lángba borítja a hegyek ormát?
 Ki tartja számon a Hold örök változását?
 Ki mondja meg hol nyugszik majd a hanyatló nap?
 Ki hívja a Hadúr ¹ házából a csordát haza? S kihez szól a csorda mosolya?
 Mely horda, mely isten tárja fel az üszkösödő sebet? Ki a büntetést hordó dárdahegy –
 s szelek dalában a bűvölet? ²

De miért is érdekes ez a vers?

A kelta-ír mitológia szerint Amergin, a milétoszi druida volt az első ember, aki a szigetre lépett, hogy átvegye az uralmat a Tuatha Dé Dananntól, Írország korábbi istenszerű birtokosaitól. Az ének vagy „segélyhívás” akkor hangzik el, amikor a Tuatha Dé Danann óriási vihart kavart, hogy a milétoszi hajók ne közelíthessék meg a partokat. Amergin válasza ez a vers, egyfajta varázsigé, amivel elsimítja a háborgó tengert; népe nem sokkal később Írország földjére léphet, hogy megvívja mitikus csatáját a Zöld Szigetért.

őszi tudás és hitvilág

Annak ellenére, hogy a költemény – konkrét értelmezésben – Írország meghódításáról szól, Amergin sorait sokan egyetemesként értelmezik, és ősi kapcsolódásunkat látják benne a világgal, a földdel. A hindu Bhagavad Gitához ³ és az etruszk kőtáblák ⁴ mitikus szövegeihez hasonlítják, nemcsak tematikájában, hanem nyelvi megformálásában is. A

verssorokat teremtés-versként is szokás értelmezni. Az isteni jelenléte hangsúlyozó történészek és irodalomtudósok az Ószövetség egyes részleteivel, egyiptomi teremtésmítoszokkal ⁵ is párhuzamba állítják Amergin énekét – bár a mitológiai hagyomány ez utóbbi állásponttal nehezebben egyeztethető össze. Amergin énekének mai népszerűsége is inkább a világgal való elemi összetartozás elképzeléséből fakad. Bármelyik értelmezés áll közelebb az igazsághoz, az biztos, hogy az óír költemény valami egyetemes, ősi tudás és hitvilág szimbóluma, ami – úgy tűnik – összeköti a történelem előtti kultúrákat.

A kelta mitológiával és irodalomtörténettel foglalkozók megkerülhetetlenek tartják Amergin énekét. Számos híres költő (pl. Yeats, Kinsella, Muldoon és Graves) ⁶ foglalkozott a vers értelmezésével, eredetével vagy fordításával. Ezek a fordítások ma dalszöveggé élnek tovább kortárs zenekarok és énekesek előadásában. Szinte minden nevesebb ír előadó feldolgozta Amergin énekének valamely változatát. Az internetet böngészve több száz, a vers elemzésével és történelmi-mitológiai hátterével foglalkozó honlapot, blogot találhatunk. Összességében úgy tűnik, Amergin éneke – ha nem is eredeti formájában – túlélte az évezredek, és mind a mai napig meghatározója az ír gondolkodásnak, kultúrának, illetve annak, amit az írekről és Írországról gondolunk.

Kelta kereszt Inis Oírr szigetén (Clare)

Tizenegy éves kori eszmélésem után további tizennégy évembe telt, mire nemcsak gondolatban, hanem fizikai valómban is eljutottam Írországra és a druida nyomába eredhettem. Ez idő alatt elmélyedtem a kelta mitológiában, népmeséket olvastam, hallgattam, és játszottam a zenéjüket. Próbálkoztam a szteptáncsal is – nem sok sikerrel.

Soha nem felejttem el az értetlenkedők arcát, akik indulásom előtt, március 17-én (két nappal a magyar nemzeti ünnep után) az én kabátomon másféle kokárdát vettem észre; piros szín helyett narancssárgával, közepén a felirattal „Céad Míle Fáilte!” („Ezerszer légy üdvözölve!”). Szent Patrik napra tartottam. Nem Patrik püspököt akartam ünnepelni vagy a katolikus Írország megszületését. A Szent Patrik napi fesztivál – a maga hangos, mulatozós, lerészegedős műfajában, amitől nem idegenek az olyan nagyszabású, bizarr események sem, mint a Liffey és a Guinness zöldre

festése – inkább emlékeztet a pogány Írország régi, nagy ünnepeire, hiába viseli a szent nevét. A tavasz, a legtöbb pogány kultúrához hasonlóan, a kelta hitvilágban is az újjászületés, a termékenység szimbóluma, amihez több nagy ünnepség, fesztivál is kapcsolódik. A régi kelta ünnepek közül Éostre (az angol *Easter*, húsvét eredete) és Beltaine esnek erre az időszakra – előbbi a napéjegyenlőséghez, utóbbi a vetési időszak kezdetéhez kötődik. A kereszténység a pogány Írországra is csak úgy tudta megvetni a lábát, hogy az új hitet a régi ünnepekhez és istenekhez igazították. Ebből kiindulva talán az sem ördögtől való gondolat, hogy a Szent Patrik nap, legalábbis ahogyan ünneplik, ehhez a hagyományhoz köthető. Az emberek ilyenkor azért jönnek össze, hogy a zajos, zenés felvonulást követően hajnalig igyanak – függetlenül attól, hogy Írországra, Magyarországra, vagy akár Ausztráliában élnek. Pete McCarthy angol író, aki az enyémhez hasonló identitásválságban szenved (*McCarthy's Pub* című könyvének bevezetőjében egy budapesti Szent Patrik napi fesztiválról emlékezik meg), külön is kiemeli: a legcsodálatosabb ebben az ünnepben, hogy a katolicizmusról és ír védőszentjéről kocsmai mulatozással emlékezhetünk meg. Sokszor hallani magyaroktól, hogy sorsközösséget éreznek az írekkel, és ennek egyik legfőbb oka – a történelmi hasonlóságokon túl – az ivás.

alig halványult

Az én azonosulásom kevésbé szól az alkoholról (a jó sörök és whiskey-k ellenére). Leginkább a kelta-ír mitológia gazdagsága ragadott meg, ami az évezredek során alig halványult az írek emlékezetében. A

nagyvárosoktól távoli, kis településeken még mindig sokan hisznek a koboldokban, tündérekben, vagy ha nem is, gyerekeinek ugyanúgy mesélnek róluk, mint a Mikulásról. Bár Írország különleges szépsége önmagában is magarázná, hogyan éltek túl a tündérek évezredek ezen a földön, Amergin legendájából többet is megtudhatunk.

A történet szerint, miután Amergin segítségével a milétosziak győzelmet arattak, a királyok megegyeztek, hogy felosztják Írország földjét. A milétosziak azonban cselesek voltak: maguknak a föld feletti, a Tuatha Dé Danannak a föld alatti világot adták. Az isteni nép behódolt és behúzódott a föld alá. Úgy tartják, mind a mai napig ott élnek. Az ország kőkorszaki emlékei, a sídhe-k (*aos sí*, vagy *aes sídhe*) – az ír tájképet tarkító

jellegzetes földhalmok, melyeket gyakran egy vagy több nagy zárókő fed – valószínűleg ősi sírhelyek maradványai, mégis magától értetődően simultak a mondavilágba és változtak a Tuatha Dé Danann föld alatti világába vezető bejáratokká.

Cahergall gyűrű-erőd (Cahersiveen, Kerry)

Nemcsak a sídhe-k, hanem szinte minden kelta vagy még régebbi emlék hasonló mitológiai pályát futott be. Például az ikonikus, és a tündérek lakhelyeként számon tartott gyűrű-erődök, vagy Skellig Michael, mely egyszerre kolostor-sziget, és a milétoszi királyfi, Ír nyughelye. Írországból a legkisebb köveket is áthatja a történelem, legyen az mese vagy valóság. Ennek oka azonban nem csak egyedülállóan változatos geográfiájában, vagy a kontinenstől való elszigeteltségében keresendő, ami nyitottá tette az országot minden újdonság befogadására. Írországra látogatva világossá válik, hogy a varázslatot nem is annyira a kövekben kell

keresnünk, hanem az ír emberekben, akik nemcsak hogy megőrizték ezeket az ősi legendákat, de készségesen megosztják minden odalátogatóval. (Büszkék az országukra, a múltjukra, a mítoszaikra. A hagyományőrzést nem hatja át a politika; senki nem néz ferde szemmel arra, aki tündéreket emleget, ír szövegeket tanul, vagy ismeri a druida rovásírást, az oghamot. Igaz, ennek is megvannak a maga korlátai; az ír nyelv, a gaelige rehabilitálásából könnyű politikai kérdést csinálni, és meg is teszik.)

Amergin legendája, lévén egyfajta eredettörténet, kiemelt figyelmet kap az írek és az Írországért rajongók körében. Az eredetileg ír nyelvű szöveg több tucatnyi angol verzióját találhatjuk meg az interneten, általában a fordító megnevezése nélkül. Sokan ma is újra és újra lefordítják, mintha mind a magukénak akarnák tudni. A lelkesedés azonban – ahogyan azt látni fogjuk – inkább zűrzavarhoz vezet. Érdekes adalék a kialakult káoszhoz, hogy nemcsak az angol, hanem az ír nyelvű szövegből is legalább háromféle létezik. Eljutni az eredetihez jóformán lehetetlen.

a tengeren át

Minderről fogalmam sem volt, amikor zsebemben a vers egy ír nyelvű változatával felültem a Dublinba tartó repülőgépre, majd a távolsági buszra, ami egyenesen Clare, majd később Kerry és Cork megyébe vitt. Az utazás előtti egy hónapban megtanultam Amergin énekét (legalábbis egy változatát) írül, és a partokat bámulva a repülő ablakából – miközben elképzelttem, hogy a druida is ebből az irányból érkezett a tengeren át – magamban többször is elszavaltam. Négy különböző kisváros farmjaira terveztem ellátogatni, és két-két hét munka fejében minden állomáson készítettem volna egy hangfelvételt, hogy megtanuljam a helyes ír kiejtést.

Csupán három ponton tévedtem. 1.) Amergin annak idején a sziget másik oldala felől közelített, 2.) valójában nem is négy helyen jártam. És 3.) a két hónap alatt egyszer sem hallottam Amergin énekét. A legérdekesebb ez utóbbi. Előfordulhatott volna, hogy olyan családhoz kerülök vagy olyan környékre, ahol senki nem beszél írül. De ha előbbi meg is történt, akkor is akadt legalább egy ismerős a közelben, akire hivatkozhattak: „én nem, de ő biztosan szívesen felolvassa”. Nem így történt.

Lahinch tengerpartja (Clare)

Kezdetben nem értettem, mi az ellenállás oka. Első két hetemet Lahinch mellett töltöttem a nyugati parton, és házigazdám, Bernard feleségét, Caitrionát zaklattam unalomig kérésemmel. Egyébként sem volt bőbeszédű, ám amikor a nyomtatott szöveget átfutotta, csak annyit mondott; szívesen felolvassa, de gyakorolnia kell. Ez még érthetőnek tűnt. Átlagosan a lakosság kevesebb, mint 50%-a beszél írül, és hiába Clare megyében a második legjobb az arány, a nyelvet legtöbbször csak ismerik, de nem használják. Otthon Bernard és családja is angolul beszéltek, és bár az erős akcentus első hallásra lehetne önálló nyelv, az írhez nem sok köze van. Pedig küldetésem biztatóan indult. Amikor először említettem Caitrionának a druida nevét, elismerően biccentett (ez tőle nagy dolognak számított), és úgy tűnt, örül a lelkesedésemnek. A két hét alatt, amit velük töltöttem, sok mindent mutattak és tanítottak – a bikaheréléstől a fuvolafaragáson át Brigid keresztjének elkészítéséig –

búcsúzaskor azonban csak a kezembe nyomtak egy térképet, nehogy elvétsem az átszállásokat útban a következő helyre, sok szerencsét kívántak és Amergin többé nem került szóba, sem angolul, sem írül.

egyenesen bizarr

A hagyományosan szintén ír nyelvű Kerry megyei első vendéglátóimmal sem volt nagyobb szerencsém. A holland pár, bár mindketten bámulatosan műveltek voltak, tizenhat év alatt sem tudta megtanulni a nyelvet, és időnként még a darabosabb kerry-i akcentus megértésével is meggyűlt a bajuk. Hozzá kell tegyem, az ír gael nyelvtana kifejezetten szokatlan, a kiejtés pedig egyenesen bizarr. (Példaképpen ejtsük ki a Gormghíolla nevet – kb. gurnjalah lesz. Ha azt hisszük, sikerült bármilyen szabályra rájönni, próbálkozzunk meg most a Fionnghualával – ez fjanjula helyett kb. fjunóla.) A sokszor ad hoc jellegű kiejtés miatt a modern ír nyelvben is gyakoriak a viták. Az óírre ez különösen igaz, nyilván ezért is a rengeteg bizonytalanság Amergin énekének eredeti verziója körül.

Az óír írott formája, az ogham rovásírás több, a latinbetűs írással nem egyező hangot tartalmazott és vice versa. Az ír nyelvből például hiányzik a „v” – ezt ma jobb híján „mh”, „bh” kettős hangzókkal jelölik, az ejtés azonban kontextustól függően változhat. Ha Amergin éneke valóban olyan ősi, mint ahogyan a legenda tartja, vagyis a Krisztus előtti 9. századból való, akkor eredetileg vagy oghammal íródott, vagy egyáltalán nem írták le, és első latinbetűs változata – amely a *Lebor Gabála Érenn*ben (Hódítások könyve – Írország mitikus felfedezés-története) fennmaradt – a nyelv szerkezetéből adódóan sok csúsztatást tartalmazhat. Sir William Betham etruszk és kelta irodalommal foglalkozó könyvében kiemeli, hogy az óírben az egyszótagú szavak domináltak, ezért sem a fennmaradt Amergin szövegek egy része, sem azok fordításai nem tükrözik híven az eredeti versformát. A probléma itt érződik: a fordítás már nyelven belül sem szöveghű. Hogy lássuk, miről van szó, hasonlítsuk össze a *Lebor Gabála Érenn*ben található ír nyelvű szöveg első öt sorát azzal, amit magammal vittem.

Am gáeth i m-muir,
Am tond trethan,
Am fuaim mara,
Am dam secht ndírend,
Am séig i n-aill....

(Lebor Gabála Érenn)

Am gáeth tar na bhfarrige
Am tuile os chinn maighe
Am dord na daithbe
Am dam seacht mbeann
Am drúchtín rotuí ó ngréin...

(Gabriel Byrne után)

Szélsőséges példa, de itt mutatkozik meg igazán, hogy bár mindkét verzió formája hasonló, a kettőnek ránézésre kevés köze van egymáshoz. Utólag okosabb lett volna a biztosnak tűnő változattal elindulni, igaz, akkor talán soha nem derül ki, milyen kalandos úton jutott el hozzánk Amergin éneke. Akárhogy is, a bonyodalmak itt még nem érnek véget.

Namoona tavak (Inny-völgy, Kerry)

A második hónapban, Kerry szívében, az Inny folyó völgyében úgy tűnt, végre rám kacsint a szerencse. Akkori házigazdám, a zimbabwei származású Colleen rajongott az ír tündérékért. Amerginről ugyan nem hallott korábban, de készségesen rajzolt nekem egy térképet a legközelebbi tündér-erdő helyéről, és tőle tudtam meg, hogy egy másik mitikus figura, Oisín éppen az Inny-völgyön keresztül hagyta el az örök fiatalság szigetét, Tír na nÓgot. Oisín útja (a Bealach Oisín vagy Ballaghisheen átjáró), mely egyébként Írország egyik kiemelt látványossága, nagyjából Colleen háza mellett halad, majd keresztezi a völgyet körülvevő hegláncot Killarney felé – erre hagyom el majdnem egy hónappal később én is Írországot Borúval.

Borúval és Eithne-val, a környék talán legtradicionálisabb párosával is Colleen ismertetett össze. Egy esős reggelen látogattuk meg őket a szomszédban (kb. két kilométerre), és mivel Eithne úgy tartotta, a borongós időjárásra csak a tea és a sütemény jelent megoldást, a konyhában beszélgetve töltöttük a délelőttöt. Ekkor hozakodtam elő újra Amerginnel.

A druidáról és a versről természetesen mindketten hallottak, és amikor megkérdeztem, felolvassák-e nekem a szöveget, készségesnek tűntek. Eithne abban is biztos volt, hogy megvan a házi könyvtárunkban, a *Book of Kells*ben. Az általam nyomtatott verzió láttán azonban elbizonytalanodott, majd férjére nézve nyomatékosan kijelentette; ő jobban olvas írül. A megjegyzés egyrészt komikus volt, másrészt már akkor sejtettem, hogy megint zátonyra futottam, ugyanis címezettjének, Borúnak, kezdődő Parkinsonja miatt egyébként is problémát okozott a beszéd. Figyelmesen végigolvasta ugyan a verset, de a feladatot nem vállalta. Régi szövegnek tűnik, nem is pontosan ért belőle minden szót – szabadkozott, majd hozzátette: szívesen lefordítja.

megmutatta a csirkéit

Csalódottságomat valamelyest enyhítette, hogy Eithne később kihívott a hallba, és a falon függő rengeteg festmény közül rámutatott az egyik legcsúnyábbra. „Ez itt Amergint ábrázolja, ahogy Írország földjére lép” – magyarázta. „A nő, akit visz, a halott felesége – később a tengerparton temették el. Szeretem ezt a festményt... A festőnő mindig elrejt valami

viccet a képen; itt például Amerginnek pont olyan arca van, mint Borúnak.” Jobban megnézve a festményt, a hasonlóság valóban feltűnő volt. Ezen mindketten jót neveltünk. A druida ügyét Eithne ezzel elintézettnek tekintette – elvégre Ború személyében előben is megismerhettem – és további magyarázat helyett inkább megmutatta a csirkéit.

Az Amergint Borúként ábrázoló kép festője, Bríd éppen abban a házban lakott, ahol most Colleen. Úgy tűnt, a kör bezárult, és végleg megakadtam Amergin keresésében. További tervek nélkül haladtam tovább, Kenmare városán keresztül a Clare megyei Inchinagownba.

Inchinagown szinte mindentől elzárt településrész, ahol nincs internet, közlekedés, és néha a víz- és áramellátás is szünetel. A környéken tíz nap alatt a többi ott dolgozón és két vendéglátómon kívül jó, ha két-három emberrel találkoztam. Bajos volna nehezebb terepet elképzelni a kutatáshoz. A legközelebbi város zsákutcának bizonyult, a tizenkét kilométerre fekvő Glengariff ugyanis egyetlen utcányi hotelből és kocsmából áll. Bantry, a hasonló távolságra lévő, de jóval nagyobb város ígéretesebbnek tűnt. Határain belül több állókő és régi sírhely található, a kikötőben pedig újabb legendás alakra bukkantam; a hagyomány szerint innen indult útnak Szent Brendan, bőrből készült hajóján és néhány papja társaságában, majd eljutott egészen Izlandig. Hogy ebből mennyi igaz, szintén megfejtésre váró rejtély ⁷. Szent Brendan szobra mindenesetre ott áll Bantry kikötőjében, szemmel tartva a távozó hajókat. Sajnos, engem az érkező hajók még mindig jobban izgattak, Amerginnek pedig semmi nyoma, hiába közeledtem utazásom végéhez.

Bantry kikötője apály idején (Cork)

Házigazdám szomszédja, Stephanie sietett a segítségemre. Zilált, de hallatlanul gazdag könyvtárában, amely leginkább a padlón és fermentáló hordók között hevert, újra megpróbáltam fellelni a druidát. Eithne tanácsára utánaéztem a *Book of Kells*nek. Mint kiderült, a kódex nem tartalmazza Amergin énekét – szövege a keresztény időkben keletkezett és jóval fiatalabb Amergin vélt koránál. A keresgélés azonban rámutatott egy további érdekességre, amiről Sir William Betham is ír: a kódexmásolók jelentékeny munkájára. A felfedezés, hogy másolás során ez-az természetszerűleg megváltozik egy szövegben, önmagában nem meglepő. Amergin énekével kapcsolatban azonban erre még nagyobb az esély, hiszen a szigetre érkező számos népcsoport nyelve is befolyásolhatta a másolt szöveg alakulását. A legfontosabb mégis az angol megszállás hatása lehetett, Sir Betham legalábbis így véli. Szerinte a vers értelmezése alapvető tévedésekre épít. A sorok elején olvasható „am” a másolást végző angol papok áldozatos munkája révén nyerte el az „I am” (én vagyok) jelentést. Az óír nyelv „am”-jának azonban semmi köze az angolhoz – nem jelölt sem létezőt, sem személyt. A szerző, az óír nyelv egyszótagúságából kiindulva feltételezi, hogy már a cím fordítása is hibás, és nem Amerginről van szó: az eredeti cím *Am muir gan, vagyis széles tengeróceán*. Ez az apró korrekció is komoly jelentésváltozást eredményez, Sir Betham azonban tovább megy és Amergin énekének egy egészen új változatát közli, megpróbálva visszabontani az ír nyelvet annak ősi formájáig. Fordítása egy tengerhez szóló imára hasonlít leginkább. Nyoma sincs benne univerzalitásnak vagy teremtésnek, ami alapján véve kérdőjelezi meg az Amergin énekével kapcsolatos elképzeléseket és hagyományt. Nem tudni, hogy Sir Betham elgondolása helyes-e, a fordítás képlékenységével kapcsolatban azonban nagyon is jogos a felvetése.

tudatlan kódexmásoló

kódexmásoló, hanem Robert Graves követett el.

Stephanie-nak köszönhetem azt is, hogy tudomást szereztem az Amergin dalával kapcsolatos legnagyobb, újkori fordítói túlkapásról, amit nem is egy tudatlan

A kelta naptár nyári napfordulóhoz kapcsolódó ünnepét, Coamhaint Stephanie kertjében töltöttük a szemerkélő esőben hősiessé küzdelemmel meggyújtott, embermagasságú máglya mellett, és a pogány szokásokról, druidákról és az ír nyelvről szóló történeteit hallgattuk. Az évezredekkel korábban, Coamhain alkalmával bemutatott emberáldozatok és faágak elégetése a természet erőinek megszelídítését szolgálták. Az ír druidák bizonyos fafajtáknak mágikus erőt tulajdonítottak, és nemcsak áldozatok bemutatására, hanem jóslásra is használták. Az ogham rúnáinak nagy része is egy-egy fát jelöl (pl.: III = s = *saille* vagyis fűz).

Vélhetően ez ihlette meg Gravest, amikor hozzákezdett Amergin énekének értelmezéséhez. A vers – tartalmát tekintve – valóban felsorakoztatja a kelta hitvilág számos fontos elemét, állati szimbólumait, valamint a holdat és a napot mint az időszámítást meghatározó égitesteket. Graves azonban a vers formájában is jelentést keresett ⁸. Elméletét a *Fehér istennő (The White Goddess)* c. könyvében olvashatjuk. A teória alapja, hogy a verssorok megfeleltethetők az ogham egy-egy karakterének. Minden sorból kiemelt egy szót, majd azok kezdőbetűihöz a hónapok ír nevének kezdőbetűit és az ennek megfelelő rúnákat párosította. Már sejthető, hogy a végeredmény egy naptár, melyet Graves a hold mozgásához igazított. A tizenhárom (huszonnyolc napos) hónap mindegyike egy-egy fához kapcsolódik és ezek szimbolikájával, mágikus erejével jellemezhető. Amergin éneke tehát Graves értelmezésében, a kelta időszámítás és a druidák ősi tudásának magja.

A negyvenes évek végén (1948) megjelent elmélet a következő évtizedekben futótűzként terjedt, és alapjaiban határozta meg a keltákkal és Amerginnel kapcsolatos közgondolkodást. Stephanie-nál több olyan könyvet is találtunk, amelyek kész tényként kezelik Graves írását, és előszeretettel hivatkoznak az ősi kelta fa-naptárra.

Így sem tökéletes

Csak hogy az elméletben semmi sem stimmel. Az első árulkodó jel, hogy az ogham több karaktert tartalmaz, mint amennyivel Graves dolgozott. Ami felesleges volt, utólagos kiegészítésnek tekintette, és kihúzta az ábécéből. Ezt követően a verssorokat rendezte át, és amikor rájött, hogy a végeredmény így sem tökéletes, néhány részletet egyszerűen betoldott az eredeti szövegbe. Utóbbira legjobb példa a következő sor: „*I am the grave: of every hope*”, aminek kapcsán – azon túl, hogy az írnélvű szövegben nem hogy nincs benne, de jelentésében és hangulatában sem illeszkedik – azt kritizálják a legtöbben, hogy saját nevét szötte a versbe.

Stephanie elmondása alapján Graves elmélete a kelta időszámítás hagyományait is felrúgja. A kelta naptár huszonkilenc-harmincnapos hónapokkal számolt, melyek a hold fázisváltásaihoz igazodtak. A graves-i verzió ezzel szemben (véltetően) a zodiákuson alapul. Huszonnyolcnapos hónapjai nem illeszkednek az év természetes felosztásába, szigorúan lunáris jellegük pedig értelmezhetetlenné teszi a napjárásához kapcsolódó ősi rituálét.

Súlyos hibái ellenére az elmélet bizonyos körökben ma is tartja magát. És, bár elsőre szomorúnak tűnhet, azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Graves menekítette át Amergint a huszadik, majd a huszonegyedik századba – fordításának köszönhetően vált világszerte ismertté. Más kérdés, hogy közben mekkora kárt tett a szövegben. A nyelvészek, történészek és irodalomtudósok nyilván azon az állásponton lennének (vannak), hogy Graves jóvátehetetlen kárt okozott. Az olvasók többségét azonban ez a kérdés, úgy tűnik, nem foglalkoztatja.

Kenmare kikötője (Kerry)

Bizonyos szempontból mindkét oldal érthető. A történelem és a mitológia meghamisítása akkor sem szerencsés, ha „csak” kisebb horderejű szöveget érint. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy Graves verse pozitív visszhangra talált: sokkal népszerűbb lett, mint Macalister szöveghűbb fordítása. „Az írek szokása, hogy előnyben részesítik a képzelgést az igaz történetekkel szemben” – írja (állítólag) feljegyzéseiben egy VIII. századi ír tudós ⁹. Az ilyen kijelentéseket nehéz cáfolni vagy bizonyítani, esetünkben azonban helytálló. Valószínűleg az elferdített és átrendezett vers, és a mögé álmódott, rejtett jelentés közelebb állt ahhoz, amit Amerginről és énekéről az emberek gondolni akartak. Graves (helyenként túlzó) fordítása közelebb hoz az ősi Írország és a druidák korának misztériumához és szavai, ha nem is hitelesek, mégis hitelesebben adják vissza Amergin énekének erejét, mint Macalister.

Munkájának másik erős pontja a megjelenés dátuma. A második világháborút követően százezrek hagyták el Írországot a jobb élet reményében – közel annyian, mint alig egy évszázaddal korábban a Nagy Éhínség idején. A feldúlt, folyamatos elnyomás alatt álló országban, amelynek népessége egyre csökkent, valószínűleg szükség volt kapaszkodókra, az ír identitást erősítő szólamokra, és a maga módján Amergin dalának új változata ezt az igényt szolgálta ki. A *Hódítások* könyvében olvasható eredeti versből hiányzik az utóbbi néhány évszázad ír lelkületére jellemző fordulat, amit Graves viszont beemel saját fordításába: egyfajta keserű reménytelenség. De ezzel együtt is megmaradnak a kelta mitológia jellegzetes szimbólumai, megmarad az erő, és megmarad az, ami Amergin énekében talán a legfontosabb, az összetartozás a földdel és az ír emberek szeretete a sziget iránt. Így válik tehát a druida ősi éneke Írország ó-, és újkori történetének lenyomatává.

talán Paddy

Egy héttel hazautazásom előtt úgy döntöttem, ideje búcsút intenem a folyton nyirkos Inchinagownnak és Stephanie-nak. Visszatértem inkább az Inny-völgybe, hogy segítsék Eithne-nak és Borúnak előkészíteni a kertet és a házat fiuk

esküvőjére. A nagy alkalomra hazatérő Bríd, Eithne és Ború lánya próbálkozott meg utolsóként a felolvasással. Bizonyára felbátorította a vacsoraasztal körül kialakult, oldott hangulat, mert a vers első néhány sorát lelkesedéssel olvasta, kezével imitálva a szavak lüktetését. Ahogy várható, végül ő is megakadt: „Erős szavak... tele van keménységgel... Félek, hogy ezt nem tudnám visszaadni. De talán Paddy Bushe, a költő...” Bár tetszett Bríd felvetése – hiszen ki más olvashatná fel szebben Amergin énekét, mint egy költő – szinte derűs nyugalommal vettem tudomásul, hogy Paddyvel már nem lesz időm találkozni, és tervem ezen a ponton végleg kudarcba fullad.

Ám még egy érdekességre rájöttem aznap: az ír szöveg, amivel már lassan két hónapja házaltam, kísértetiesen emlékeztet a Graves-féle fordításra. Valaki visszafordította volna? Sajnos, nem kizárt. Az egyes szavakat lefordítva azonban még sincs teljes egyezés; az én változatom valahol a *Hódítások* könyvében található és a graves-i között áll. Azóta sem sikerült rájönnöm, hogy honnan származhat. Könnyen elképzelhető, hogy örök rejtély marad.

Waterville tengerpartja, Inber Scéine (Kerry)

Az utolsó néhány, Kerry megyében töltött napom az Írországot elhagyók énekeire emlékeztető melankóliában telt. Eithne, talán megérezve lehangoltságomat, talán csak mert éppen olyan hangulatban volt, egyik délután autóba ültetett és Borúval együtt elfurikázott a legközelebbi város, Waterville tengerpartjára. Közeledett az alkonyat, a víz lustán hullámzott, a szokásos szürke felhőréteg alatt besütött a gyengülő napfény. Mellettünk még néhány autó parkolt, a waterville-iek jöttek le a vízhez, élvezni a ritka napsütést.

„Itt ért partot Amergin” – mondta Eithne pár perc hallgatás után. „Fent, a golfpálya mellett az állóköveknél van a felesége sírja.” Azóta sem tudom, miért nem említette ezt már az első találkozásunkkor. A bőbeszédű ír asszonyt megismerve ugyanannyira lehetséges, hogy próbára akart tenni, mint hogy egyszerűen elfelejtette.

Akárhogy is, végre megtaláltam, amit kerestem. Némán elindultam a tengerpart felé és hosszan sétáltam a homokon végigfutó hullámok mellett. Végül, hátat fordítva a víznek szemügyre vettem a partot és a zöld hegyeket – ahogyan a druida évezredekkel korábban –, és elindultam vissza az autó felé, ahol Eithne és Ború vártak rám. Hazafelé menet csak elsuhantunk a sötétségbe burkolódzó négy, óriási állókő és a golfpálya mellett.

A legenda szerint Amergin a Tuatha Dé Danann kavarta viharban vesztette el feleségét. Mielőtt hadba szállt volna, megfogadta, hogy a nő emlékére nevezi majd el a földet, ahol először partot ér. Győzelmét követően így kapta a partszakasz az Inber Scéine nevet.

Ha te vagy a tengeri szél,
 Én gyenge szellő alatt csörgedező forrás
 Ha te vagy az örvénylő dagály
 Én kiürült kagylóhéj a fövény homokján
 Ha te vagy vihar torkában a morajlás
 Én a déli verőben vagyok megfáradt apály...

(Paddy Bushe ¹⁰ – Scéine éneke Amerginhez)

Eightercua állókövek – Scéine sírja, és a waterville-i öböl, ahol Amergín partra szállt

Paddy versét már hazafelé olvastam, Ború mellett, miközben végiggördültünk Oisín útján a Killarney-ből induló távolsági busz felé.

eléggé ír

Szép lenne, ha a történet így érne véget. De nem lenne eléggé ír. Az igazság az, hogy Inber Scéine hivatalosan nem Waterville-ben van. A legtöbb forrás szerint Amergin először a mai Kenmare területén lépett a szárazföldre, és ennek tiszteletére a városban több utca, egy iskola és víkendházak is Amergin feleségének nevét viselik. Mondanám, hogy különös, de az eddigiek alapján már szinte nem is meglepő, hogy mindennek ellenére továbbra is a waterville-i állóköveket tekintik Scéine sírhelyének, és ezzel a kenmare-iek sem szállnak vitába.

Az írek számára, úgy tűnik, nem elsősorban a tények fontosak. Ahogyan Amergin énekét, úgy partra lépésének helyét és feleségének nyughelyét is sokan sajátjuknak érzik. Nem számít, hányféle átalakuláson ment keresztül a legenda az évek során, hogy hányszor változott meg a tartalma és a jelentése. Talán az sem számít igazán, hogy ki az ének valódi szerzője, és még kevésbé, amiről kezdetben még úgy hittem, fontos; hogy mi állt az eredeti szövegben. A lényeg, hogy a legenda szerves része Írországnak, az ír földnek és legelsősorban az ír embereknek. És talán ez az, ami miatt olyan sokan vágyunk hozzájuk hasonlítani.

Powerful Spell of the Sea (Song of Amergin) Poem by Gabriel By...

Amergin éneke – Gabriel Byrne felolvasása és fordítása

- 1** A Hadúr szó az eredeti ír szövegben *Tethra*. Tethra mitológiai karakter, vélhetően az Írországot akkoriban uraló Fomóraig egyik hadvezére. Neve dolmányos varjút is jelent. Macalister a nevet *Sea King*nek (Tengerkirály) fordította, amely szimbolizálja, ahogyan Amergin kiemelkedett a tengerből.
- 2** Saját fordításom Macalister angol nyelvű fordítása alapján.
- 3** Sean Ó Nualláin, *Ireland: A Colony Once Again*, Chapter Eight, Cambridge Scholars Publishing, 2012., p. 272, ill. Peter B. Ellis, *Dictionary of Irish Mythology*, Oxford University Press, 1991., p. 29-30.
- 4** Sir William Betham, *Etrusca-Celtica. Etruscan Literature and Antiquities Investigated*, Philip Dixon Hardy and Sons, 1842.
- 5** Lloyd D. Graham, *Echoes of Antiquity in the Early Irish 'Song of Amergin'*, 2010.
- 6** *The Penguin Book of Contemporary Irish Poetry*, ed. Peter Fallon and Derek Mahon, Penguin Books, 1990.
- 7** Tim Severin, *The Brendan Voyage* c. könyvében jár utána a szerzetes legendájának.
- 8** A graves-i elméletről részletesebben I. Brian Walsh: *Desecrating Graves (Introduction to the Song of Amergin Part II)*, ill. Paul Muldoon: *To Ireland, I*, Oxford University Press, 2000.
- 9** Ted Olsen: *Christianity and the Celts*. Lion Publishing, Oxford. pp. 7
- 10** Paddy Bushe: *Scéine's Reply to Aimherigin*. The Poetry Ireland Review, No. 65, Summer, 2000. 8. Saját fordításom. Paddy Bushe-t verseskötete bemutatóján személyesen is megismerhettem, sajnos, akkor (két dedikálás között) nem volt ideje Amerginnel foglalkozni.

kép | a szerző saját fotói

felső kép | Inis Oírr (Inisheer) szigete (Clare)

Handi Péter

DAL A HOZZÁM TARTOZÓKRÓL

2017-04-12 | VERS

Az emberélet háromnegyedén
barna cipőmet tisztítottam.
A kalkuláció dantei lelemény,
a lényeg, hogy a taposott bőrcipő
életre kelt egy még járható

életút ígéretével, noha semmit
nem ígértem, nem sajátom
a dőre biztatás – egyelőre.

Egy viseltes lábbeli azonban
akár a *hű kutya* folyvást nyomomban van,
követ, lépteim egyengeti,
az úr én vagyok, ő a nagykövet;
reprezentál és képvisel,
fenéken rúg bárkit, ha kell.
Így negyedszázadonként egy suvickolást
csak megérdemel.

Nem így ruhatársa, a kabát:
ő a ruhatárosnak adja át magát,
nélkülem leng fazonba
kényszerített szövetek fogasán,
míg én Hamletet hallgatom odabent,
őt előnti a szanatóriumi csend,
noha gallérjában még ott rezeg
a ruhatáros öblös szónoklata:
„Azzal, hogy itt vagytok, még nem tettetek sokat;
Akasszátok fel a kabátokat!”

Ha ingem – ne vegyem magamra?!

A közmondásokból rég kinőttem.
Az ing nélkülözhető darab,
tanúsíthatja ezt ausztrál, indián és arab,
ha foltot ejt rá spenót és paradicsomsaláta,
ha lyukkal díszíti szivar parázsa
vagy szerelmes nő vasalása,

könnyű szívvel válok meg tőle,
mert több élete van:
mosogatórongy lehet még belőle.

A legszorosabban hozzám tartozók
nem szülő, feleség és gyerek,
de profán talpbőr és egyéb textilek;
ezek ölelik át naponta testemet.
Az emberélet háromnegyedén,
amint barna cipőmet tisztítottam,
lassacskán este lett, ágyba hívott a paplan.
Az álom azonban elkerült,
egy kínzó gondolat miatt:
A zoknimat kihagytam...

kép | Robert Couse-Baker, flickr.com

Kapitány Máté

ERDŐTŰZ

2017-04-13 | NOVELLA

Mondta Gyuri, hogy menjek át hozzájuk délután, Prince of Persiázni, meg Almdudlert inni, meg szénsavas üdítőket, utána pedig böfögve végigmondani az ábécét. Megkérdeztem anyukámat, meddig maradhatok. Majd beszélek a Gyuri anyukájával, hogy hozzon haza vacsorára, felelte ő. A leckét azért megcsináltam előtte, hogy Gyuriéknál csak a játékkal foglalkozhassunk.

A Prince of Persiában a hatodik pályán egy kövér teremőrt kellett legyőzni, de hiába volt kövér, mindig levert minket. Gyuri totál kiakadt, basszuskulcs, basszuskulcs kiabálta, a szomszéd szobából át is sziszegett a papája, hogy ejnye, fiam, vigyázz a szádra! Újra és újra próbálkoztunk, mutatóujjunkkal villámsebessen nyomkodva a billentyűt. Ez a technika másik játéokban jól működött, ott különböző sportágakban lehetett versenyezni, és legtöbbször a jobbra és balra nyilakat kellett örülden nyomogatni. Itt semmire sem mentünk vele. A kövér teremőr ismét lekaszabol. A fehér ruhás, buggyos nadrágú herceg rongybábuként hullott a földre, aztán megint és megint. Felváltva ültünk a géphez, amíg egyikünk harcolt, a másik térdén állva imádkozott, volt, hogy a fehér Istenhez, volt, hogy Allahhoz, ahogy A koppányi aga testamentumában láttuk. Figyelj, mondta halkán Gyuri, amikor a herceg újra holtan esett össze, nem játszunk inkább a Mortal Kombattal? Nem, mondtam eltökélten, ezt a disznót le kell győzni. Éreztem, ha feladjuk, a teremőr túlnő a játékon, rajtunk, mindenben, bekerül az álmainkba, és a fejünkben kacag majd döcögősen, rengő hassal. Jó ütemben kell védekezni és visszatámadni, ez a kulcs, mondtam. Újra és újra nekiveselkedtünk. Hiába. Lehet, hogy programhiba, szólt Gyuri, lehet, hogy nem is lehet lenyomni ezt a dagit. Csöngettek. Gyuri mintha büntudatosan pislantott volna. Ki az, kérdeztem, miközben újraindítottam a pályát. Biztosan Miki, őt is áthívtam. Összeugrott a gyomrom, mint egy zacskó. Utáltam Mikit, félttem tőle, undorított, és tudtam, hogy amint megjelenik, leblokkolok, másképpen viselkedem, mint szoktam.

ne hívj így!

Gyuri kiment, én a szobában maradtam. Ültem a gép előtt, hallgatóztam. Nyílt az ajtó, Miki harsányan köszönt Gyuri szüleinek, hangjában önbizalom, behízselés és gúny bujkált, aztán, ahogy távolabb értek a szülőktől és közelebb a szobához, ahol ücsörögtem, már egészen más hangon szólt Gyurihoz, hogy mi van, Gyugyó, már megint olyan fingszagod van. Beléptek, úgy tettem, mintha lekötne a játék, mintha észre sem venném Miki érkezését. Hátha így nyerek néhány Miki-mentes másodpercet. Hátha így nem szól be rögtön. Egyszer csak nekicsapódott valami a hátamnak. Miki dobott meg Gyuri R2D2 műanyag figurájával. Gyuri imádta azt a figurát, most mégsem szólt. Sőt, mintha zavartan röhögcsélt volna. Áruló, dűnnyögtem, de nem hallották. Szevasz, Miki, mondtam aztán, továbbra is hátat

fordítva nekik. Miki odacsörtetett a géphez, ledobta magát mellém. Mivel játszol, mütyür? Az osztályban sokan azt hitték, hogy a mütyür kedves becenév, többen át is vették Mikitől, pedig ő azért nevezett így, mert egyszer az uszodai öltözőben lehúzta rólam az úszógatyát, pont mikor a hideg vízből jöttem ki, és megjegyezte, hogy micsoda mütyür kis fütyim van. Ezerszer mondtam már, hogy ne hívj így! A teremőr újra ledöfött. A herceg, ki tudja, hanyadszorra, tehetetlenül roskadt a földre. A dagadtat kell lenyomni, mi, kérdezte Miki, és válaszomat meg sem várva félrelökdösött a géptől. Na, várjál csak, megmutatom, hogy kell. Persze, suttoztam, azt se tudod, mi ez, ki az a Jaffar. Miki vigyorogva irányította a herceget, direkt jobbra, balra futkosott vele, mintha ezzel is bosszantani akarna, közben meg szinkronizálta a herceget, hogy jaj, bazdmeg, jaj, merre menjek, erre vagy erre, totál eltévedtem, geci. Bántotta a fülemet a szó. Mint egy szúrás, hányingerkeltő gyomorszájútés, de tény, hogy Miki ki meri mondani, és ez szörnyű nagy hatalmat ad neki. Aztán megunt a ide-oda futkosást, a hülyéskedést, közömbös pofával indult a jó irányban, elérte a kövér teremőrt, és megdöglesz, koca! felkiáltással fél perc alatt megölte. Összenéztem Gyurival. Láttam, ő is döbbenet figyel. Ahogy Miki fütyörészve végigvitte a pályát, nem tudtam másra gondolni, mint hogy nincsen se fehér Isten, se Allah, se Buddha, nincs itt senki, aki meg tudta volna akadályozni ezt a szégyent. Bámultuk Mikit, ő hanyagul hátradőlt a székből, elrúgta magát a számítógép-asztaltól, és végigmért minket. Figyelj, Gyugyó, ne gépezzünk már, tök jó idő van, menjünk ki a sziklához! Gyugyó, mintha ő is csak levedlett bőre lenne önmagának, ernyedten bólintott, oké, én benne vagyok. Próbáltam Gyuri felé villogtatni a szemem, hogy szavak nélkül is megértse, nem erről volt szó, nem ezért jöttem át, de ő rám se nézett, szerintem szégyellte magát. Gyere te is, mütyür, vakkantotta Miki, ügyesen elérve, hogy úgy érezzem magam, mintha kötélén húzott konzervdoboz volnék az autójuk lökhárítójához kötve. Nem tudom, miért, tényleg nem tudom megmagyarázni, de igent mondtam. Nem volt más választásom, mert a természet így osztotta ki a lapokat.

Gyuri szólt az anyukájának, hogy még kiugrunk a sziklához, de vacsora előtt mindenképpen visszajövünk. Gyuri anyukája beleegyezett, hozzátéve, hogy tényleg siessünk, mert megígérte az én anyukámnak, hogy hazavisz. Legszívesebben azt

mondtam volna Gyuri mamájának, hogy tessék most hazavinni, én nem akarok a sziklához menni a fiúkkal, de ezt gyávának, mütyürösnek éreztem. Elköszöntünk hát, és követtük Mikit.

A sziklához kiskorunktól rendszeresen kijártunk. Kezdetben tollasozni és papírsárkányt eregetni, később csak kifeküdvé beszélgetni, kvarcórával játszani, vagy a közeli erdőben számháborúzni. Szép volt innen a kilátás és tiszta a levegő, a kerületi gyerekek kedvenc helye. Követtük Mikit, fel a sziklára. Tudtam, most nem focizunk, valami egészen új következik, valami, ami Mikiből ered, ezért egyszerre izgalmas és borzasztó. Jól kiizzadtunk, mire felértünk a tetőre. Miki leült a földre. Nekem elsőre az jutott eszembe, amit apám szokott mondani, hogy „R-es” hónapban nem ülünk le a szabadban, de amikor Gyuri letelepedett, én is helyet foglaltam a csontos talajon. Néztük a várost, a környező fákat, a nap ereszkedni kezdett, vörösödő fénye kellemesen melengette az arcunkat. Még mindig izgultam, de ez zsibbasztó megnyugvással keveredett. Láttátok a tegnapi Juve meccset, kérdeztem őket, hátha így sikerül irányítanom az eseményeket. Gyuri azt mondta, igen, a Del Piero megint mit művelt, láttam rajta, ő is megkönnyebbül, hogy ismerős terepen maradhat. Miki szótlanul ült, és míg mi a fociról beszélgettünk, övtáskájából cigipapírt és dohányt vett elő. Újra előtört a belső remegés. Miki, ahogy a cigit tekerte, rám pillantott. Neked is tekerjek egyet, mütyür? Hülyeség, dörmögtem vörös nyakkal. Miki vállat vont. Gyugyó? Gyuri, mintha most másik Gyuri lenne, halkan igent mondott. Ahogy elvette Mikitől a cigit, ahogy rágyújtott, ahogy a cigit tartotta és a füstöt kifújta, éreztem, nem először cigizik. Idejárnak Mikivel. Itt bagóznak, ez a közös programjuk. Gyuri és Miki szívták a cigit, a füst, mintha egymáshoz láncolta volna őket, én meg várok, mint egy kirekesztett idióta. Persze felállhatnak, visszamehetnek egyedül Gyuriékhoz, akár be is köphetném őket. De az nem én lennék. Nem játszunk szerepjátékot, vettem fel, de oly kevés meggyőződéssel, hogy nem is vártam választ. Aztán odafordultam Mikihez, és kértem tőle egy cigit. Elvigyorodott. A vigyor most nem tűnt gúnyosnak, inkább mintha nagy kő esett volna le a válláról. Jól van, Peti, rikkantotta, és talán először szólított a nevemen. Jól van, persze, ne maradj ki a jóból!

elpöcköltük

A füst kaparta a torkomat, és rossz ízt hagyott a számban, de nem köhögtem, nem váltam nevetségessé. Nem beszélgettünk a Warcraftról, a suliról se, hangtalanul szívtuk a cigit. Nem éreztem büntudatot. Mire hazaérek, a cigiszagot úgysem érzik rajtam. Ettől még ugyanaz az ember vagyok, aki voltam. Ugyanaz az ember. Ebben azonban nem voltam biztos. Végül is csak egyetlen szál cigit szívtunk el. Aztán még ücsörögtünk egy darabig. Miki már nem tűnt olyan rémisztőnek, olyan nagyon másnak. Elpöcköltük a cigit. Sötétedett, lefelé tehát óvatosabban ereszkedtünk. Megbotlottam, Miki ügyesen elkapott. Vigyázzál, mert úgy jársz, mint az a dagadt teremőr. Nevettünk. Odalent, ahol Gyuriék utcája indult, csak ott villant belém, hogy nem nyomtuk el rendesen a csikket. Egy pillanatra még az is megfordult a fejemben, hogy visszafordulok, fel, újra a sziklához. De akkor nem érnék haza időben. Mentünk hát tovább.

Gyuri anyukája kicsit gyanakodott. Ahogy ült a volánnál, én meg mellette, mintha szaglászott volna. Jól éreztétek magatokat, kérdezte. Jól, válaszoltam, és a kocsi ülése egyszeriben kisebb lett, mint egy hete, amikor ugyanígy Gyuri mamája vitt haza. Milyen ez a Miki, faggatott, kicsit vadnak tűnik, nem? Megvontam a vállam. Nincs vele baj, feleltem. Kicsit talán hangos. Büszke voltam magamra. Kiálltam Miki mellett, a sok szemétkedés ellenére.

Jó volt Gyuriéknál, kérdezte otthon az én anyám. Jó volt, bólintottam. Anyukám az arcomat fürkészte. Történt valami? Megállt bennem az ütő, de aztán elmosolyodtam, és elmondtam, hogy nagy nehezen tudtuk csak legyőzni a dagadt teremőrt a Prince of Persiában. Nem voltam éhes. Lezuhanyoztam és lefeküdtem. Nagyon sokáig nem tudtam elaludni. Hallottam, ahogy a szüleim odakint szöszmötölnek, susmorognak, hallottam, hogy ők is fürdenek és lefekszenek. Életemben először később aludtam el, mint ők. A szobám ablakán át láttam a hajnali szélben hajladozó faágak árnyait. Vártam a távoli tűz lidércfényét. Vártam, vártam, amíg odakint világosodott. Akkor végre letapadt a szemem, és mély, kavargó álomba dőltem hanyatt.

Reggel vettem észre a foltot a nadrágomon. Nem pisiltem be. A pizsamanadrág ragacsosan tapadt a combomhoz. Kicsempésztem a fürdőszobába, kefével és szappannal kisikáltam belőle a foltot, és kiterítettem a radiátorra.

Együtt reggeliztünk, szombat volt. Jókedvűen beszélgettünk, de volt bennem valami szúrós érzés. A konyhából szólt a rádió. Éppen az Álomhajót játszották. A falióra pillantottam. Mikor a hírek jöttek, csendben felálltam az asztaltól, a konyhába mentem, és felhangosítottam a rádiót. Nem beszéltek erdőtűzről.

Másnap újra meghallgattam a híreket. Aztán mindennap. A szüleim csodálkoztak, de tetszett nekik, feltételezték, hogy már felelősségteljesebben gondolkodom. Sosem beszéltek erdőtűzről. Egyik nap aztán odaálltam anyukám elé, és bejelentettem, hogy

másnap délutánra meghívtam Mikit az osztályból. Anyám arca elkomorult. Pont Mikit? Nagyon rosszakat hallottunk róla Jutka nénitől. Hirtelen felmordultam. Jutka néni mindenféle hülyeséget beszél. Faképnél hagytam anyámat.

egy ork és egy tünde

Másnap átjött Miki. Kicsit őt is meglepte, hogy hívtam. Először nem is szóltunk egymáshoz, zavarban voltunk. Mint amikor két világ találkozik. Mondjuk egy ork és egy tünde. Aztán azt mondtam, gyere, Miki, menjünk ki a sziklához. Beleegyezett.

Ült a csontos földön, én a korábban eldobált csikkeket kerestem. Nem voltak sehol. Valaki összegyűjtötte? Az erdő teljes pompájában zöldellt. Figyeltem a kevély fákat. Ezek a tölgyek és platánok azt sugallták, minden örök és változatlan, minden megy tovább ugyanúgy. Adj egy cigit, Miki, szóltam türelmetlenül. Miki felvonta a szemöldökét. Nyugi van, Petike! Tessék! Kikaptam kezéből a cigit és sietősen szívni kezdtem. Aztán elpöcköltem, ezúttal sokkal távolabbra. Felhúztam Mikit, és rángattam lefelé a lankás hegyoldalon. Lassítsál már, fiam, kiáltotta, mi a szar ütött beléd? Elengedtem a karját. Szaladtam lefelé. A futás felszabadított. Kiszakadt belőlem egy üvöltés. Talán füst volt mögöttem, talán pattogva futott végig a tűz a gallyakon, talán madarak menekültek az ég felé. Miki loholt utánam, várjál már, lihegte.

Nem lassítottam.

kép | Roman Bodnarchuk, adobe.com

Kállay Kotász Zoltán

A TÉL FAGGATÁSA

2017-04-29 | **VERS**

Mordul egyet a tél,
puha pelyheket pöffent szét,
s mint a hófal eddig rejtett elemei,
fűszálak bukkannak elő.

Zöld acélgerendák – a január lesből siklott, fagyasztott rideggé –
s lám, az egyik szálacska derékba törik.
Újabb fuvintás betemeti.

Nem tud kivilágosodni.
Derengő félhomály – mint gyík szeme,
talajközelen surran a nap, sárgán villan, s már el is tűnik.
Mit lát belőlünk? Dermedt várakozást, gémberedett mindent-viselést,
mely dunyha alá teste melegével
langyosít álmod hozó
vackot?

Fehér buckáktól hullámzik a határ,
vízfelszínt is rejthetne, lágyan ringót,
varázsütésre mozdulatlanúságba dermedőt...
Vagy vakondtúrások hepehupáit, csupa mélyre hatoló,
beláthatatlanul kanyargó összkomfortot...
Szűk kijárataikat lefogta
a tél hó-keze.

Puha takaró alatt lapul-e
fagyott elszánás, kristály konokság,
mely cirógató melegben magát olvasztva magra,
csírára csurran? Mit hordanak a hosszú álmok,
hordanak, terveznek-e, vagy csak
tarka bélésű kabátkái
a jelennek?

Hóra eső, majd megint hó,
eső érkezik, köd és hófátyol – a diófa alatt
varjú táncol, bár meglehet, csak a lábait kapkodja őkelme;
fél maghéj csörgedezik a jégen, felkapja, eldobja,

utána ugrik, újra a csőrében...

Fagyott fűszálak élén

szél füttyen.

kép | Stanley Zimny, flickr.com

Kállay Kotász Zoltán

KI EZ AZ EMBER?

2017-04-19 | VERS

L. Andrásnak

Tíz év múlva megkérdezted, ki vagyok.

Én vagyok, aki a K. téren az A. utca előtt álltam,
magasra emeltem a zászlót,
te pedig az emelvényről megafonnal odaharsogtál:
„Kérem, ott hátul... A zászlót... Csavarja össze! Igen, Ön, aki lengeti!

Világosan kértük, hogy ilyen szimbólummal
ne vegyen rész a tüntetésen senki!”
Leengedtem a rudat,
(pontosabban átadtam a mellettem állónak – rossz érzés zászlót leengedni),
tölcsért formáltam a kezeimből,
és harmincezer ember feje felett visszaordítottam:
– Hülye vagy!

Én vagyok, aki a nagyon fontos konferencián,
a fontos mondatok kellős közepén
csődöt mondó hangosításnál előkanyarodtam a paravánok mögül,
csatlakozó és aljzat újra-illesztésével elhárítottam a hibát,
mosolyogva intettem,
és eltűntem.

Én vagyok, aki a téren (H. tér, fontos csomópont)
melletted álltam az emberárban,
és hitetlenkedő áhítattal
ámultam,
bámultam,
cirógattam,
csócsálgattam,
kápráztam,
szédelegtem,
zokogtam
(miként álom és ébrenlét határmezsgyéjén)
a csendes összeomlást.

Én vagyok,
aki itt és ott,
ezt meg azt,
ezért és azért –

Én vagyok, vagyis én leszek, aki ott állok majd
a megnevezhetetlen
téren,
megafon, zászló, csatlakozó, aljzat, paraván nélkül,
szimbólumok,
kanyarok,
hibák,
áhítat és határmezsgye nélkül,
cirógatás nélkül,
valóság nélkül,
ott állok majd, ahol mindenki áll –
ahol már
senkisem –

és nem lesz fontos a nevem.

kép | delmagyar.hu

Fenákel Judit

TRÁGYADOMBRÓL AZ ÓRÁRA

2017-04-27 | NOVELLA

A trágyadomb a major udvarának teljes hosszát elfoglalta. Addig elképzelni se tudtam ilyen hatalmas trágyadombot. Nem is domb volt, inkább töltés. Az istálló munkások, vagy kik, minden reggel föllapátolták rá a friss trágyát, az állatok alól kihordott

tehénzar gőzölgött és emelkedett, az ember arra gondolt, egy szép napon betakarja az egész világot. A domb két hosszabbik oldalán sorakoztak az istállók, köztük az is, amelyikben mi laktunk. Még előbb, mintha az előszobánk volna, tartották a teheneket, bőgésüktől, ha a bolhák hagytak, jól lehetett aludni. A tehénistállóból lekerítették egy szögletet, az volt az ukránok szállása, nekik még egy pár lóval is osztozniuk kellett. Az ukránok rettenetes mocsokban éltek, ugyanabban a lavórban főzték a nem tudom mit, amiben mosdottak és mostak. Megvetettük őket, mert bennünket, endrődi gyerekeket, rendszeresen megmosdattak anyuék a vályúba engedett jéghideg vízben, nem is tetvesedtünk el, és ezzel nem győztünk büszkélkedni. Csak akkor enyhültünk meg a koszos ukránok iránt, ha Szonja énekelt, mert olyan szépen dalolta az ukrán népdalokat, hogy ha hallgathattuk, még a tetűikről is elfeledkeztünk.

ne süllyedjünk térdig a szarba

Az a legfurcsább, hogy a bűzölgő trágyadombtól valójában nem is undorodtunk. Legalábbis nem annyira, amennyire a trágyadomb megérdemelte volna. Oda jártunk

vécére, és az volt a játszóterünk is. A trágya felső rétege rászáradt az ürüléktömegre, hamar megtanultuk, hova lépünk, hogy ne süllyedjünk térdig a szarba. Arra nem emlékszem, miket játszottunk a különös magaslaton, de az biztos, szívesen használtuk kilátóhelynek. Vagyis felkapaszzkodtunk a megszilárdult tetejére, és onnan néztünk szerteszét. Legszívesebben a kastélyt bámultuk, ami valójában emeletes ház volt valamivel túl a trágyadombon. Irodák voltak benne, meg az intézőék lakása. Szóval emberek számára berendezett lakás, gondolom, háló meg gyerekszobával, ebédlővel, konyhával – így képzeltem. A kastély valódi ablakai az épület másik oldalán nyíltak, felénk csak zárt ablakait fordította, szorosan behúzott zsalugáterekkel, megakadályozva, hogy leskelődjünk. Az emberek is a túloldalon közlekedtek, mi csak a kutyákat láttuk, a két hatalmas német juhászt. Mindig megéreztek a bombázórepülőök közeledését, és vonyítottak, mikor még a rádió se tudott róluk. A kutyák nem e világi üvöltését követte a rádió kukukja, arra nem kellett menekülnünk, mert a kukuk – ha a repülőök meggondolták magukat – akár el is enyészhetett a

levegőben. A voralarm igazi fenyegetés volt, azzal már nem lehetett packázni. A töksüket lekvárgyáros kivételével mindnyájan rohantunk a légópincéknek kinevezett krumpilis vermek felé. A fliegalarm pedig maga volt a bombázás, szabad szemmel gyönyörködhattunk a lehulló bombák ezüst csillogásában, és mormolhattuk rémulten a Smát. Csak a süket lekvárgyáros kiabálta derűsen, hogy itt vannak a kamerádok. Két hisztérikus szirénázás között azért mindig voltak békésebb félórák, amikor a kutyák sem üvöltöttek, és a rádió se fenyegetőzött, és föl lehetett kapaszkodni a trágyadombra a dolgunkat elvégezni.

Kapaszkodtam akkor is, rángattam lefelé a nadrágomat, sietni kellett, a légiriadó akármikor megismétlődhetett, amikor észrevettem, hogy a felénk eső oldalon kinyílt az egyik zsalugáter. Sőt maga az ablak is, lengette a szél az üveget, a légnyomás rángathatta ki a helyéből, és ami sohasem fordult elő, onnan, ahol én viaskodtam a ruhámmal, be lehetett látni a szobába. Persze nem a teljes szobába, de azt a valamit, amit nem tudtam megnevezni, és nem is hittem el, hogy azt látom, amit látok, az a valami, semmi kétség, benne volt a látóteremben. Nem így neveztem, honnan tudtam volna ilyen felnőtt szavakat. Arra gondoltam, az a valami itt van előttem. Nem éppen karnyújtásnyira, ki lenne képes olyan messzire kinyújtani a karját, de mindenképpen a szemem előtt, felismerhetően, kivehető részletekkel.

Behunytam a szemem, és azt morogtam: a kilencesen karcolás van. Én csináltam, amikor kipróbáltam az új kék-piros színes ceruzámat. És láttam is a karcolást. Igaz, csak behunyt szemmel.

ordítva és jajveszékelve

Kinyitottam a szemem. Ott volt az óra, három félköríves részből állt, a középső félkörívben sorakoztak a fehér számok, ott volt a kilences is, amit megkarcoltam az új piros-kék színes ceruzámmal. Nagymama haragudott érte, mert a dísz tárgyakat, a nippet, ahogy ő mondta, nagyon féltette, és az ebédlőóra is közéjük tartozott. De apu óvatosan a fülembe súgta, nagymama ne hogy meghallja, ez legyen a legnagyobb bajunk, kislányom. És tényleg, utána annyi bajunk lett, de annyi. Az ebédlőórát elvették tőlünk. Be kellett írni a leltárba, és rácsukták a ház ajtaját, és mindenünket lepecsételték, és elvitték aput, aztán bennünket is, és nagymama meghalt. Mikor idáig értem a gondolkozásban, bögni kezdtem. Nem is bögés volt ez, hanem bömbölés, úgy bömböltem, olyan ordítva és jajveszékelve és sikoltozva, hogy az egyik fejőlány kirohant az istállóból, és németül veszekedett velem. Nem érdekelt, csak bögtem és sikítóztam, és az óra, a mi ebédlőóránk oda nyomakodott a szemem elé, és soha többet nem tudtam elfelejteni, hogy ellopták, nem lesz nekünk többet óránk az ebédlőkredencen, mert nekünk csak a tehénbögés jár meg a trágyadomb.

Szerencsére egyedül voltam a trágyadombon, a lefújtt légiriadó után a többi gyerek behúzódott az istállóba, a felnőttek kint dolgoztak a cukorrépa földön, a süket lekvárgyáros úgyse hallott semmit, a fejőlány éppen tovább balhézhatott volna, de inkább legyintett, majd csak jön valaki, és pofán vágja az ordító zsidó gyereket. De nem jött. Magamra maradtam a bögésemmel, amiről soha nem beszéltem senkinek.

De miért éppen az az óra?

felső kép | St Stev, flickr.com

Fecske Csaba

MIRE RÁJÖSSZ

2017-04-08 | VERS

ez nem az ugye nem
ez még nem az igazi ennek
még szinte semmi tétje
ebbe még nem kell belehalni
ezt még csak próbálgatod
kerülgeted mint macska a
forró kását
önámítás ez –
szembesülsz végül az igazsággal
ez mégsem az aminek látszott
nem próba maga az előadás
és rájössz majd – későn –
hogy félreélted az életed

kép | Gerald Streiter, flicker.com

Szvetelszky Zsuzsanna

CSÖNDBEN ÉS NYUGTON VAN

[VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ]

2017-04-17 | ESSZÉ, VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ

Lars Plougmann, flickr.com

Elmagyarázom a feladatot a kicsike falusi osztályban, aztán megkérem a gyerekeket, hogy aki korábban lesz kész, várjon a beszélgetéssel, hadd fejezzenek be mindent a lassabban dolgozók is. Pár kérdés mindig akad, utána elcsöndesednek, nekilátnak. Nézem őket, és tudom, hogy legalább félóráig foglalkoznak a feladattal, utána fokozatosan erősödik a zsidongás.

De a zsidongás manapság késik, néha egészen elmarad. Mindannyian tudjuk, milyen

a jó és a rossz gyerek, noha a jó és a rossz gyerekről szóló hagyományos megegyezés koronként változó hosszúságú és összetételű listát jelent. Ez sokféle lehet: szóbeli és írásbeli, szülői és tanári, elméleti és gyakorlati és így tovább. Ám ha nem körülményeskedünk, hanem elfogadjuk a közbeszéd vélekedését, be kell vallanunk, hogy a kánon szerint a jó gyerek csöndben és nyugton van. Csakhogy léteznek „reformlisták” is, ahol nem a jó, hanem a valódi és az igazi gyerekekről van szó, akik kíváncsian tekintenek az őket körülvevő világra, fára másznak és labdáznak, amikor úgy tartja kedvük, energikusak és szókimondóak, szabadok, kedvesek.

Sokasodnak az elnagyolt megállapítások, mert növekszik a készítés a gyerekek különböző jellegű minősítésére. A jó gyerek két általános ismertetőjegye – csöndben és nyugton van – is jelentősen átalakult a huszonegyedik század tízes éveitől.

csak a feje búbját látom

Feltűnő, hogy a hallgatás és nyugton-lét háttérében már nem a félelem vagy a fegyelem áll. Abban a kis falusi osztályban, a hátrányos helyzetű gyerekek között egyre

kevésbé kell tartanom attól, hogy a kiabálás miatt nem tudom elmondani, mi a feladat vagy nehéz lesz megkérni őket, hogy aki korábban kész, várjon a helyén, amíg mindenki befejezi. Korábban az elsők sajtukukac módjára nyüzsögtek, sutyorogtak, hangoskodtak. Most alig tudom megkülönböztetni az elkészült és a még elfoglalt gyerekeket, mert mindegyiknek csak a feje búbját látom. Egy részük a pad fölé hajol, mások a tenyerükben tartott okostelefon fölé, ahol a marokba zárt világ újabb és újabb kalandjait vélik felfedezni. Csöndben vannak – az egy-két éve még ordítózó, tolltartót dobáló gyerekek a játékra koncentrálnak, amivel pontokat szerezhettek, vagy megnézik a videót, amit a barátjuk küldött tegnap.

Jól emlékszem, a nyolcvanas-kilencvenes években milyen sok médiapedagógiai műszólt az iskolások értelmi és érzelmi fejlődését veszélyeztető, hátráltató tévézésről. Akkoriban senki nem tudta volna elképzelni, hogy egy hatodik megragadja a szülei tévékészülékét, bevonszolja biológiaórára, hogy a délelőtti műsort nézze a gyűrűsférgék táplálkozásának tanulmányozása helyett.

szerkeszti is

Ha nem is ez történik ma, mégis valami hasonló. A készüléket nem kell vonszolni, mert elfér egy tintás és izzadt gyerekkézben, és nemhogy műorszünet nincs, de a néző – esetünkben a kisiskolás – már korán megtanulja, hogyan tud éjjel-nappal szabadon válogatni műsorok, honlapok, videók között. Tartalmat kezel, és mivel már készít is – ez hatalmas ugrás a korábbi generáció médiafogyasztásához képest –, a 2016-os kutatások azt mutatják: tévéműsor helyett gyakran a kortárs generáció által létrehozott tartalmat fogyasztja. Vagyis nemcsak nézi a műsort iskolaidőben, de szerkeszti is. Régen legfeljebb délután, az iskolából hazaérve ülhetett

képernyő elé – ha a felnőttek megengedték. Ma egész nap a képernyő előtt lehet, ébredéstől elalvásig. A felügyeletével megbízott felnőtt néha észre sem veszi, hogy az áldott jó gyerek miért is van olyan nagy csöndben egész nap. Örül a szülő, örül a tanár, örül a gyerek – mindenki jól jár, igaz?

Új, globális folyamat részei vagyunk: az emberiség történetében most először átirányított a fejlődő személyiség figyelme olyan platformokra, ahonnan befogadhatatlan és feldolgozhatatlan mennyiségű információ érkezik. Amit nézni, olvasni, tölteni, küldeni kell, így nemcsak a figyelmet köti le, hanem az energiákat is. A rossz gyerekből így lesz hagyományos értelemben „jó”: csöndben görnyed, hangtalanul, csak az ujjbegy siklik a kijelzőn. Nincs szemtelen, csak mozdulatlan arckifejezés, melyet rezzenésre készíteni már nem is olyan egyszerű.

Némely szülő, tanár kétségbeesik a jó gyerek típus átalakulása miatt, és biztatná, hogy szaladjon kertbe, udvarra, erdőszélre, fára mászni, patakparton ágacskákból katicalakot építeni. Nem mintha a szülő vagy a tanár sűrűn tett volna effélét, bár ismerek olyat, aki nem fonogatott gallyat a tisztás szélén, de úgy emlékszik, mintha mégis mindig így lett volna.

örül a felnőtt

A legtöbb felnőtt viszont megkönnyebbül, hogy a gyerek nyugton van és elvan, nem kell vele foglalkozni, nem kell kitalálni, mit csináljon, ha már kész a leckéje, mivel kösse le magát – tessék, milyen szépen leköti saját magát. Azt sem érdemes megtudni, hogy a leckét csak egynek kell elkészíteni, a többi körbeküldi, megosztja, sokszorozza, elég, ha annak örül a felnőtt, hogy rendben van a házi feladat. Nem is érdemes ezért felelősségre vonni őt – ha kis ideje akad, a felnőtt is elvan, neki is küld a többi felnőtt sok fontos dolgot: munkát otthonra, izgalmas videókat, fantasztikus recepteket.

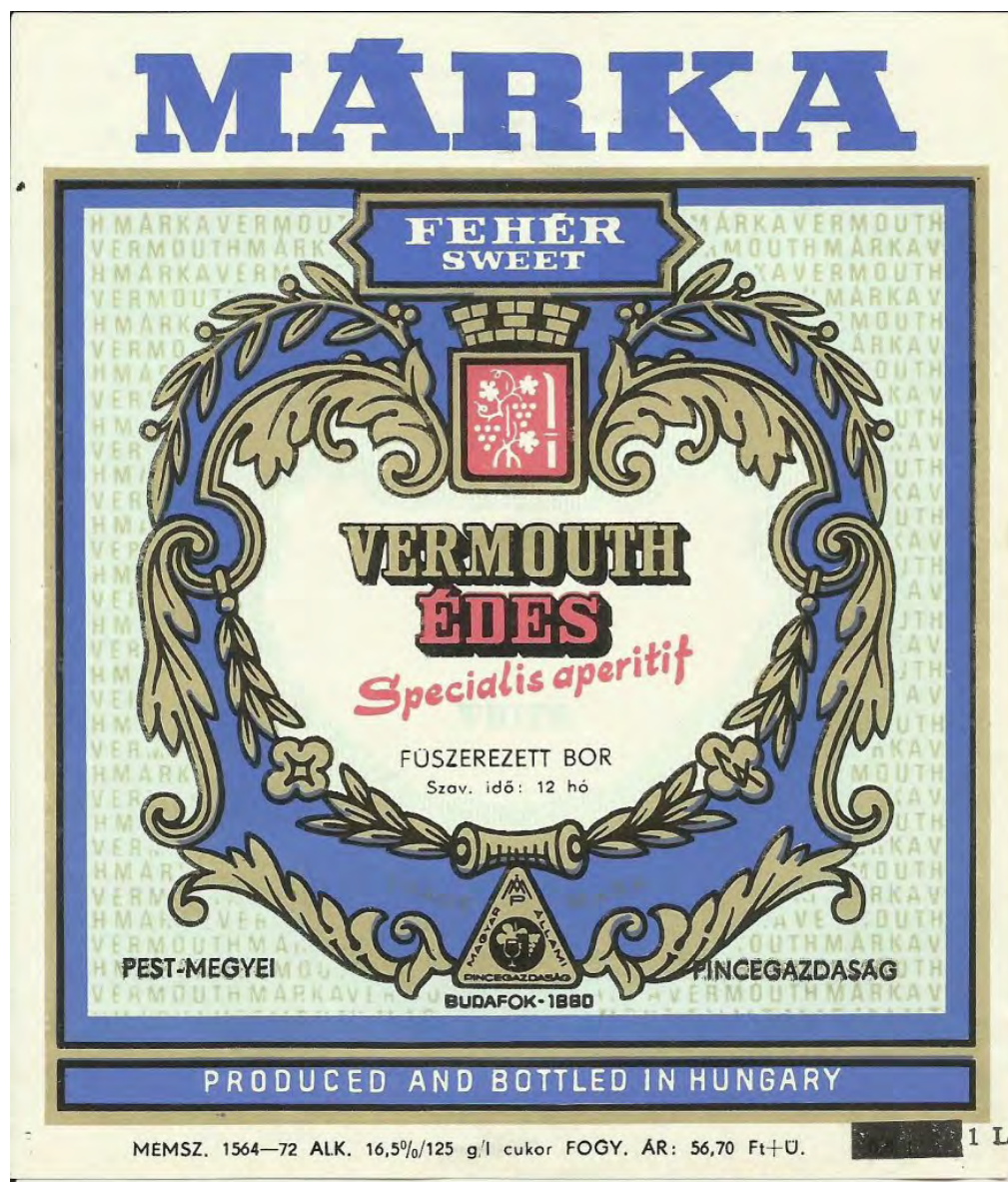
Mindeközben történik valami új velünk, de ebben a komplex világban kicsi az esély, hogy biztos kézzel csomózzunk egymáshoz összefüggéseket. Nehéz lesz kimutatni, hogy akit már kisgyerekkorában nagyobb és gyorsabb vizuális dömping ért, mint bármelyik korábbi nemzedéket, annak az ifjúkora, felnőttisége milyen elemmel kapcsolódik majd ehhez. Félünk siránkozni, mert a globális társadalom párhuzamos világában nincs kontrollcsoport. Az elmúlt évtizedekben annyiszor földre döngölték a morális pánikot, hogy jobbnak tűnik hallgatni – mint a készülék fölé görnyedő gyerek.

felső kép | r. nial bradshaw, flickr.com

Birtalan Ferenc

A FILATORIGÁTÁNÁL

2017-04-26 | VERS

eddig eszembe sem jutott
hogy jött erzsébetről óbudára
hozott bort

csokit a gyerekeknek
vagy a messzi piacról valami
szerinte főzni érdemeset
de nem kérdeztem soha
milyen busszal villamossal érkezett

üldögéltünk
csak úgy székelyesen
vannak kik fél szavakból
mi a csöndből is értettük egymást

a bor elfogyott s ha készülődni kezdett
vele mentem a miklós utcáig
a márkában ittunk egy búcsú-vermutot
– na azt a buszt tudom –
fölszállt az 55-ösre

1982-ben áthurcolkodtunk pasarétre
az úri negyedbe
akkor helyezték ki a végállomást
a bogdáni úthoz

következő húsvétkor
a felejtés házába költözött apám

én meg nem iszom márkavermutot
és jobb hogy nem látja mi lett azután

kép | collectorism.com